

NTtdK

Nederlands Tijdschrift *tegen de* Kwakzalverij

JAARGANG 125 | 2014 | 4

Kackadorisprijs

Jan Smit

Zien en niet zien

Het Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij (v/h Actieblad, v/h Maandblad tegen de Kwakzalverij) is een uitgave van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, vereniging tot evaluatie van alternatieve behandelmethoden en tot bestrijding van kwakzalverij

ADVIESRAAD

Prof. dr. J. A. den Boer, hoogleraar biologische psychiatrie
Prof. dr. P. Borst, emeritus hoogleraar klinische biochemie
Prof. dr. D. D. Breimer, emeritus hoogleraar farmacologie
Prof. dr. W. M. J. Levelt, emeritus hoogleraar psycholinguïstiek
Prof. dr. A. Rijnberk, emeritus hoogleraar interne geneeskunde gezelschapsdieren

REDACTIE

B. van Dien, nttdk.r@xs4all.nl

Aanleveren van kopij, maximaal 1500 woorden, in Word. Afbeeldingen dienen als aparte bestanden aangeleverd te worden, elektronische figuren tif- of jpeg-format, minimaal 600 pixels. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen en brieven te redigeren en in te korten. De auteurs verlenen impliciet toestemming voor openbaarmaking van hun bijdrage in de elektronische uitgave van het Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij.

Jaarabonnement: € 37,50

Losse nummers: € 9,50

ISSN: 1571-5469

Omslagtekening: *VolZicht* door Peter Welleman

Vereniging tegen de Kwakzalverij opgericht 1 januari 1881
Correspondentieadres: Harmoniehof 65, 1071 TD Amsterdam
tel: 0620616743, e-mail: secretariaat@kwakzalverij.nl

BESTUUR

Voorzitter: mw. C. J. de Jong, anesthesiologe, Amsterdam
Secretaris: prof. dr. F. S. A. M. van Dam, psycholoog, Amsterdam
Penningmeester: drs. R. Giebels, econoom, Amsterdam

LEDEN

G. R. van den Berg, psychiater, Amsterdam
Dr. M. J. ter Borg, MDL-arts, Veldhoven
Dr. T. P. C. Dorlo, farmacoloog, Amsterdam
Mr. Th. J. Douma, oud-advocaat, Leiden
Prof. dr. M. W. Hengeveld, emeritus hoogleraar psychiatrie, Leiden
Mw. drs. S. J. M. Josephus Jitta, docente Italiaans, Amsterdam
Dr. J.T. Lumeij, uhd diergeneeskunde, Houten
Dr. C. N. M. Renckens, vrouwenarts n.p., Hoorn
Dr. L. J. A. Stalpers, radiotherapeut, Amsterdam
N. Terpstra, huisarts, Venhuizen
Prof. dr. H. Timmerman, emeritus hoogleraar farmacochemie, Oegstgeest
Prof. dr. M. Vermeulen, neuroloog, Amsterdam
Mw. dr. ir. C. A. Vietsch, Utrecht
M. A. Westerouen van Meeteren, medisch-juridisch adviseur, Vught

ERELID

I. A. van de Graaff (1943-2009)

EREVOORZITTER

Dr. C.N.M. Renckens

De contributie bedraagt minimaal € 45 zulks met inbegrip van een abonnement op het Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij; voor studenten, oio's en leerling-verpleegkundigen € 15; begunstiger wordt men door schenking aan de vereniging van minimaal € 400. Rekeningnummer 32237 ten name van de penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Amsterdam

www.kwakzalverij.nl

Jaarvergadering 2014

4 oktober 2014

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Gebouw de Nieuwe Liefde, Amsterdam

Tableau de la troupe: bijna voltallige VTdK-bestuur

Anwezig: 12 bestuursleden en 35 gewone leden. De vergadering wordt om 10.15 geopend door voorzitter Catherine de Jong. De notulen van de jaarvergadering van 2013 worden goedgekeurd. Henk Timmerman en Pieter Klasen treden af. In verband met drukke werkzaamheden is Klasen niet herkiesbaar. Timmerman wordt bij acclamatie herbenoemd. Pieter Klasen, die afwezig is, wordt zeer bedankt voor zijn bestuurswerkzaamheden voortvloeiend uit zijn specifieke deskundigheid, de tandheelkunde. In zijn vacature wordt waarschijnlijk voorzien door Daniel Joffe (tandarts) die zich heeft aangemeld als kandidaat-bestuurslid. Er wordt geen gebruik gemaakt van de rondvraag.

VERSLAG VAN DE SECRETARIS OVER HET VERENIGINGSJAAR 2013-2014

Het aantal leden van de Vereniging tegen de Kwakzalverij schommelt al jaren tussen de 1900 en 2000 en dat is dit jaar niet anders: er zijn nu

1929 leden. Het bestuur is het afgelopen jaar ongewijzigd gebleven er zijn geen tussentijdse vacatures ontstaan. Het heeft het afgelopen jaar steeds vrijwel voltallig vergaderd, zes maal in totaal. De ledenadministratie loopt voortreffelijk en het bestuur dankt Gabri Lantinga dan ook voor haar consciëntieuze manier van werken.

Ook dit jaar hebben de media de VtdK goed kunnen vinden, zelfs zo goed dat het bestuur het niet meer nodig vindt om gebruik te maken van de diensten van ANP-Perssupport een organisatie die persberichten verspreid. Er is op initiatief van Den Brabander (tandarts) een zustervereniging opgericht op Curaçao. Het bestuur juichte dit initiatief toe en heeft waar nodig assistentie verleend. Het heeft zich – overigens vergeefs – bemoeid met het CAM proefschrift van de Groningse psychiater Rogier Hoenders dat naar de mening van het bestuur ver onder de maat was (zie hierover de website http://www.kwakzalverij.nl/1627/Vereniging_ageert_tegen_proefschrift_van_complementair_psychiater_Hoenders). Het bestuur is verder een actie begonnen tegen psychiaters

Gabri Lantinga

en psychologen die zich, getuige hun website, bezighouden met kwakzalverij. Het zal voorts in gesprek gaan met de beroepsvereniging van fysiotherapeuten over de vele dubieuze behandelingen die door fysiotherapeuten worden toegepast. Tenslotte heeft ook de kwakzalverij in de diergeneeskunde de aandacht van het bestuur, zeker na een afgewezen aanklacht bij de ereraad van dierenartsen van het bestuurlijk Lumeij tegen een kwakzalvende dierenarts die orthomoleculaire behandelwijzen toepaste en daarmee weg kwam.

Archief

De VtdK bestaat sinds 1880 en beschikt sindsdien over een archief waarin zich twee goudschatten bevinden: in de eerste plaats het onvolprezen verenigingsblad dat nu aan zijn 125ste jaargang bezig is. Het blad is een aantal jaren geleden door de Koninklijke Bibliotheek gedigitaliseerd en is in te zien op onze website. Daarnaast is er een tweede goudschat en wel het efemere drukwerk dat sinds het begin van de het bestaan van de Vereniging is verzameld. Efemeer drukwerk staat voor papieren eendagsvliegen, voor drukwerk dat in de regel wordt weggegooid, zoals folders die we dagelijks in de bus krijgen. Niemand heeft zich eigenlijk gerealiseerd welk een unieke collectie boekjes, pamfletten, schotschriften van kwakzalvers van midden negentiende eeuw tot de jaren 60 van de vorige eeuw de VtdK bezit. De UB wil dit archief dan ook graag toevoegen aan haar afdeling Bijzondere Collecties. Zo blijft het archief behouden en wordt het toegankelijk gemaakt voor het publiek. Door de UB is het idee geopperd om bij de officiële overdracht van het archief een minisymposium te organiseren. Onze erevoorzitter is al druk bezig om op basis van het efemere drukwerk een boekje te maken waarin hij paral-

lellen trekt tussen 19e eeuwse en hedendaagse kwakzalverij.

Vragen van patiënten

Bij het secretariaat komen per week een of twee vragen binnen van mensen die zelf in handen van een kwakzalver zijn gevallen of van wie een familielid bij een kwakzalver is beland. Ik vraag altijd of mij de vraag kan worden gemaild en stuur die dan door naar een van de bestuursleden of als het buiten hun competentie valt naar een van onze leden die wel iets van het desbetreffende onderwerp afweet. Het is een mooie service die onze vereniging daarmee het publiek biedt. Het vervelende is wel dat er in Nederland met klachten over kwakzalvers die patiënten ernstig benadelen zo weinig kan worden gedaan zeker waar het niet-artsen betreft. Kwakzalvers kunnen eigenlijk rustig hun gang gaan, omdat de Inspectie uiterst zelden optreedt. Het eventueel instellen van een 'kwaliteitsregister' van alternatieve behandelaars zal hier weinig verandering in brengen. In tegendeel, kwakzalvers zullen zich door opname in een dergelijk register gelegitimeerd voelen.

BTW

In het afgelopen verenigingsjaar heeft het bestuur veel aandacht besteed aan de zogenaamde btw-kwestie. In 2012 kwam de huidige regeringscoalitie in het Lente-akkoord overeen dat alternatieve genezers inclusief artsen die alternatieve behandelingen verrichten, omzetbelasting zouden moeten gaan betalen. De VtdK heeft daar haar steentje aan bijgedragen. Zij heeft er op aangedrongen dat vrijstelling van btw-heffing uitsluitend zou moeten gelden voor behandelingen door BIG-geregistreerde behandelaars en voor bewezen effectieve behandelingen. Hieronder wordt verstaan die behandelin-

gen die zijn opgenomen in door de medische beroepsgroepen opgestelde multidisciplinaire richtlijnen voor diagnose en behandeling. Een arts die een alternatieve behandeling geeft, is daarom btw-plichtig omdat er geen enkele beroepsgroep is die alternatieve behandelwijzen in zijn richtlijnen heeft opgenomen. Het btw-besluit levert de schatkist 65 miljoen euro per jaar op, zo is berekend. Het was van meet af aan duidelijk dat dit tot veel gekrakeel zou leiden en inderdaad: het regende bezwaarschriften bij de belastingdienst. Deze kwamen eigenlijk allemaal op het zelfde neer: de werking van alternatieve behandelwijzen is wel degelijk bewezen en dergelijke therapieën maken deel uit van het medisch onderwijs. Om met het laatste te beginnen, er zijn inderdaad twee universiteiten die zeer vrijblijvend een enkel keuzepunt uitdelen voor onderwijs in acupunctuur. Dat betekent natuurlijk geenszins dat alternatieve behandelwijzen tot het verplichte onderwijsprogramma behoren. Is opname in het onderwijsprogramma nog wel na te gaan voor de belastingdienst, moeilijker wordt het voor deze dienst om de argumenten te weerleggen van wie beweert dat alternatieve behandelwijzen wel degelijk effect hebben. Tot de experts die de belastingdienst heeft geraadpleegd behoren ook bestuursleden van de VtdK. Het gaat mij nu niet om het feit dat het rijk 65 miljoen extra aan belastingen binnen haalt door de kwakzalvers met 21% btw te belasten, het gaat mij erom dat het regeringsstandpunt is dat alternatieve behandelwijzen geen bijdrage leveren aan de gezondheid van de mens. Zo duidelijk heeft de overheid zich nog nooit uitgesproken over alternatieve behandelwijze. Wie geïnteresseerd is in de achtergronden van de btw-kwestie, raad ik aan de desbetreffende artikelen te lezen die op onze site staan.

Juridische zaken

Dit jaar liep een aantal tuchtzaken ten einde, aangespannen door maar ook tegen de Ridderkerkse advocaat mr. Job van Broekhuijze, die optreedt voor een aantal chiropractoren. Klachten tegen Catherine de Jong en Cees Renckens zijn tot in hoogste instantie – het Centraal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg – ongegrond verklaard. Onze klachten tegen Van Broekhuijze zijn zowel door de Raad als het Hof van Discipline daarentegen gegrond verklaard, en Van Broekhuijze heeft dientenge-

volge tweemaal een tik moeten incasseren.

De strafzaak tegen de chiropractor Molina, die zichzelf, naar onze mening ten onrechte, met de doctorstitel tooit, is voorlopig minder goed afgelopen: hij is in hoger beroep door het gerechtshof vrijgesproken. De advocaat-geneeraal heeft daartegen cassatieberoep ingesteld.

J.M. Keppel Hesselink had bij de tuchtraad van de KNMG een klacht ingediend tegen Catherine de Jong, omdat hij zich geraakt voelde door wat minder vleierende bewoordingen in een blog van haar. De Jong bepleitte daarin dat alternatieve behandelaars uit de KNMG dienen te worden verwijderd. De tuchtraad oordeelde echter dat klager onvoldoende direct en persoonlijk belang heeft bij de zaak. Keppel Hesselink werd niet-ontvankelijk verklaard.

Een klacht van ons tegen een orthomoleculaire dierenarts werd ongegrond verklaard. Zij sprak over haar handelen evident niet de waarheid, en de tuchtrechter geloofde haar op haar woord.

Cees Renckens voert al jaren een campagne tegen de zo genaamde kwakfondsen. Daarin betrok hij vorig jaar ook de Haagse zakenman Roland Pluut. Het is allemaal in het *NTtdK* te lezen geweest. Pluut dreigde vervolgens met een kort geding tegen de Vereniging, tegen Renckens en tegen enkele andere betrokkenen. Na enig dralen (en een wisseling van advocaat) heeft het kort geding in mei plaatsgevonden. De uitspraak viel niet erg gunstig uit voor Pluut: het grootste deel van zijn vorderingen werd afgewezen. De VtdK moest op enkele punten rectificeren (en heeft dat ook gedaan). Hoewel Pluut de uitspraak presenteerde al een grote overwinning, stelde hij, vreemd genoeg, hoger beroep in. Toen het er echter op aankwam, heeft hij het hoger beroep niet doorgezet. Naar verluidt heeft Pluut weer een andere advocaat in de arm genomen. De vraag is: wordt vervolgd?

VERSLAG REDACTEUR NEDERLANDS TIJDSCHRIFT TEGEN DE KWAKZALVERIJ

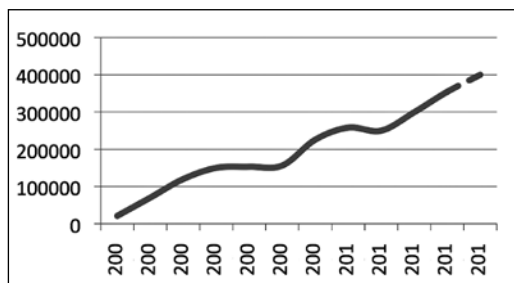
Bij ontstentenis van de redacteur van het *NTtdK* deelt de secretaris van de VtdK mee dat de betaalde oplage van het blad gelijk is gebleven. Er zal scherp op worden toegezien dat de productie- en distributiekosten het geplande budget niet overschrijden.

**Tussen de bedrijven
door een ongedwon-
gen samenzijn**

VERSLAG VAN DE WEBREDACTEUR

Het gaat nog steeds goed met de website van de Vereniging. De hoeveelheid unieke bezoekers (het aantal verschillende personen die in een bepaalde periode een site bezoekt) stijgt van ongeveer 21.000 in 2003 naar waarschijnlijk rond de 400.000 eind 2014.

**Figuur. Hoeveelheid unieke bezoekers van
www.kwakzalverij.nl**

De Vereniging is verder met name actief op Twitter. Met Twitter kunnen we snel mensen bereiken en meer aandacht voor onze website en onze acties genereren. We hebben inmiddels ruim 2400 volgers en we hebben meer dan 3400 tweets (i.e. Twitterberichten) verstuurd. Verder hebben we ook pagina's op Facebook en LinkedIn die langzaam meer gebruikt gaan worden.

Martijn Ter Borg

VERSLAG VAN DE PENNINGMEESTER

In het afgelopen boekjaar september 2013 tot en met augustus 2014 is meer uitgegeven dan ontvangen, vooral omdat de juridische kosten

aanzienlijk hoger waren dan begroot. Voor een deel werd dit gecompenseerd door meevallers zoals de kosten van het symposium en de administratie die lager waren dan begroot.

De inkomsten van de Vereniging bestaan vrijwel uitsluitend uit contributies en donaties. Het aandeel van de donaties is de afgelopen jaren geleidelijk minder geworden.

De Vereniging ontvangt geen financiële bijdragen van sponsors, noch van andere organisaties of bedrijven.

Enkele jaren geleden is de Steunstichting Kwakzalverij opgericht om de financiële gevolgen van de kostbare en vaak langdurige juridische procedures op te vangen. De Steunstichting is de afgelopen jaren gevoed met overschotten uit de Verenigingskas en heeft op dit moment voldoende middelen. De vereniging zal een beroep doen op de Steunstichting om de niet voorziene juridische kosten van 2013/2014 te dekken.

De begroting 2014/2015 is sluitend, uitgaande van een realistische raming van uitgaven en een voorzichtige raming van de inkomsten.

De leden van de kascommissie, bestaande uit de heren D. Groothuis en A. Vermeulen, hebben de jaarrekening over september 2013 tot en met augustus 2014 onderzocht. Op hun advies heeft de vergadering de penningmeester, decharge verleend voor de jaarrekening.

Tot slot: indien leden behoefte hebben aan een meer gedetailleerde inzage in de financiële stukken van de vereniging, dan kunnen zij contact opnemen met de penningmeester. ●

Rob Giebels

Jaarrede erevoorzitter 2014

C.N.M. Renckens

AANGETROFFEN: ACHTERSTALLIG ONDERHOUD

Dames en heren,

Een van de meest kleurrijke figuren waarmee onze Vereniging het de afgelopen jaren te stellen heeft gehad is de onbesuisde strafpleiter mr. Job van Broekhuijze uit Ridderkerk. Hij is tevens amateur astroloog en kwam binnen ons gezichtsveld als oprichter van een tweetal chiropractorenverenigingen, de DCF en de CCA, die de slappelingen van de NCA de les ging lezen. Daar zaten n.b. randfiguren in, die het concept van de subluxatie durfden los te laten, de zogenaamde mixers. Van Broekhuijze trad ook op als raadsman van diverse chiropractoren, maar verloor zo ongeveer alle zaken. Zijn aimabel handenschudden voorafgaand aan zo'n zitting staat in schril contrast tot de bijna hysterische uitvallen die hij op schrift en tijdens de zittingen doet in de richting van zijn critici binnen de VtdK en Skepsis, waaronder ikzelf. Op Google vind je iets over zijn levensloop en daaruit blijkt dat hij pas op latere leeftijd rechten is gaan studeren, toen hij zijn brood verdiende in de verzekeringswereld. Grappig is een ANP-berichtje van 2 december 1993 waarin hij een hoogleraar aanklaagt nadat hij voor een tentamen bij hem

was gezakt. Het tentamen zou niet hebben gedeugd en het studeren voor het hertentamen kostte hem zoveel uren maal zoveel gulden en of de professor dat maar even wilde betalen.

Student moet zijn excuses aanbieden

ROTTERDAM (ANP) - De juridische faculteit van de Erasmus Universiteit in Rotterdam eist dat de avondstudent Job van Broekhuijze zijn excuses aanbiedt aan prof. dr. Foqué en de faculteit. Doet hij dat niet, dan volgen gerechtelijke stappen.

Broekhuijze liet enkele weken geleden weten dat hij van de hoogleraar een schadevergoeding zal eisen van ten minste 12.000 gulden, omdat hij door enkele ondeugdelijke vragen voor een tentamen was gezakt. Het College van Beroep voor de Examens heeft de bezwaren van de student echter ongegrond verklaard.

Zo'n man was dat toen al! Onwillekeurig schiet mij bij deze advocaat elke keer dat oud-Duitse gedichtje te binnen, dat luidt: 'Wenn man nichts wird, wird man Wirt. Und wenn auch das nicht ist gelungen, geht man in Versicherungen'. Het zou, dames en heren, voor de chiropractoren beter zijn geweest als Van Broekhuijze zich bij zijn verzekeringen had gehouden, maar de klok kan niet meer worden teruggedraaid.

Tussen de talrijke stukken die Van Broekhuijze bij diverse gelegenheden naar rechtbanken heeft gestuurd en waarvan wij als tegenpartij kopieën ontvingen, trof ik twee opmerkelijke zaken aan, zaken die mij op het idee brachten dat er in de regel- en wetgeving op het gebied van de kwakzalverij nog wel het een en ander verbeterd kan worden.

Het eerste curiosum dateert van 1983. In een van zijn pleidooien citeerde Van Broekhuijze een unaniem gesteunde Kamermotie uit dat jaar waarin werd opgeroepen de chiropraxie als nieuw beroep te gaan erkennen. Dat bleek te kloppen en ik schrok daar toch wel even van totdat ons bestuurslid en ex-Kamerlid Antoinette Vietsch mij vertelde dat een niet uitgevoerde motie zo'n dertig jaar later niet veel meer betekent. Bij hetzelfde Kamerdebat over alternatieve geneeswijzen werden nog meer moties aangenomen, die even abject zijn als die over het 'nieuwe beroep' (daterend van 1905!) van de chiropraxie. Deze moties betroffen:

- Versterking van het onderwijs in de homeopathie
- Erkennen van het 'nieuwe beroep' chiropraxie (A)
- Geld beschikbaar stellen voor wetenschappelijk onderzoek (ook 'eigensoortig') naar werkzaamheid AG.
- 'In principe' vergoeden van AG in verzekeringen.
- Homeopathica en antroposofica moeten in ziekenfondspakket blijven. (A)
- Bij het beoordelen van werkzaamheid AG ook subjectieve ervaringen laten meewegen. (A)
- (A) = algemene stemmen

Hieraan vooraf gegaan waren reeds de volgende gruwelijkheden, kenmerkend voor de Zeitgeist van toen:

- 1975: D 66 dringt aan op acupunctuur-onderwijs op de universiteit.
- 1975: KNMG gaat akkoord met opheffen artsenmonopolie
- 1979: Steun van voltallige Tweede Kamer (motie Borgman-Lansink-Terpstra) voor vierde onderzoek naar Moermantherapie
- 1981: Verschijnen Rapport CAG Muntendam
- 1981: Verzekeraars gaan alt. geneeswijzen vergoeden

Al deze ontwikkelingen en de snel aan populariteit winnende alternatieve geneeswijzen leidden

tot een wederopbloei van onze Vereniging, die van 1976 tot 1979 nog in een diepe crisis verkeerde. Ruim dertig jaar later kan gesteld worden dat er sinds zo'n twintig jaar een stabilisatie heeft plaatsgevonden van de consumptie van alternatieve geneeswijzen, waarbij wel aangetekend moet worden dat deze daarmee toch plm. zes maal hoger ligt dan in 1968, toen Bakker een schatting maakte (in 1968 ongeveer 1% van de bevolking en sinds 1993 steeds ongeveer 6%).

Een tweede opmerkelijk gegeven trof ik aan toen ik bij de NUFFIC opheldering vroeg over de diplomawaardering van de Assense chiropractor Molina. Als antwoord op mijn vraag daarover ontving ik van drs. Jessica Stannard, Senior Onderwijsvergelijker de volgende reactie:

'Geachte heer Renckens,

Ik geloof dat uw bezwaar m.b.t. de diplomawaardering op een misverstand berust. In de diplomawaardering wordt de opleiding chiropractie niet met een opleiding geneeskunde vergeleken. Het is immers een andere opleiding. Er wordt geschreven dat de opleiding chiropractie overeenkomsten vertoont met manuele therapie en geneeskunde, waarmee wordt bedoeld vakken zoals 'human physiology' en 'gross anatomy'. De vergelijking is tevens voor een deel afkomstig van een Regeringsstandpunt uit 1981-82 betreffende alternatieve geneeswijzen. Hierin staat dat voor mensen die evt. een studie chiropractie willen volgen, "Aan deze vraag, voor zover aanwezig, kan ten dele worden beantwoord door de opleidingen manuele therapie/geneeskunde".

Hieruit blijkt dat het regeringsstandpunt van Van Agt over het Muntendam-rapport nog steeds wordt gehanteerd bij de NUFFIC, een semi-overheidsorgaan!

Iedereen die de krant leest kan nu met eigen ogen zien, dat de alternatieve geneeskunde zijn momentum verloren heeft: er wordt aanzienlijk minder over geschreven dan vroeger, de politiek heeft inmiddels het basispakket in de ziektekostenverzekering opgeschoond en daarin is met als betreurenswaardige uitzondering de manuele geneeskunde, schuilend binnen de fysiotherapie, geen plaats meer voor vergoeding van alternatieve geneeswijzen. Onze overheid besteedt geen geld meer aan wetenschappelijk onderzoek naar die absurditeiten en heeft zelfs met zoveel woorden gesteld dat deze geneeswijzen geen 'gezondheidskundige betekenis' hebben, lees: geen me-

disch nut. Zoals EU-jurisprudentie min of meer noodzakelijk maakte heeft de regering vervolgens in 2012 besloten dat deze genezers nu ook btw moeten gaan afdragen – het hoge tarief – net zoals gemakkelijkheden als prostitutie, kermis- sen, schoonheidssalons en gokhallen, beroepen waarmee de alternatieve sector ook zo zijn raak- vlakken heeft. Ook verbood zij per 1 juli 2013 dat de homeopathische ‘zelfzorgmiddelen’ nog indicaties voeren, die niet met wetenschappelij- ke gegevens gestaafd kunnen worden. Dit heeft de facto geleid tot het verdwijnen van dergelijke info op de bijsluiters c/q/ de verpakking en in de reclame voor homeopathica. In een armzalige poging de winkelmeisjes die in de drogisterijen die rommel moeten aanprijzen te hulp te schieten en daarmee wellicht ook de wet overtredend pub- lificeert branche-organisatie Neprofarm op haar website Zelfzorg.nl een lijst met ‘historische indi- caties’ van de geregistreerde middelen. Want die registratie, dat prachtwerk van het CBG, die is nu geschiedenis geworden. Op de CBG-website zijn deze goedgekeurde indicaties ook niet meer te vinden. Wat een verspilde energie is dat geweest sinds de eerste inschrijving van Vogel’s Aconitum D10 druppels in 1999! Sindsdien volgden nog 3900 geregistreerde homeopathica. ‘Voorbij, voorbij o en (hopelijk) voorgoed voorbij’.

Sinds zomer 2012, toen alle procedures van de antroposofen tegen de nieuwe regelgeving over homeopathische en antroposofische middelen ten einde liepen en door hen verloren waren, vallen alle antroposofische middelen onder de Warenwet en mogen niet meer per injectie wor- den toegediend. Zij kunnen slechts geregistreerd worden als ze op farmacologisch normale wijze hun werkzaamheid hebben bewezen. En ze mo- gen slechts in de handel blijven als zij homeopa- thisch verdund zijn en geen indicatie voeren.

Deze vier maatregelen – opschoning basis- pakket, btw-heffing, verbod op het noemen van indicaties en verbanning antroposofische mid- delen – zijn uitstekend en berusten op logische conclusies, een ferme opstelling van de regering en waren mogelijk omdat zij konden rekenen op steun van de Tweede Kamer: het is godzijdank geen 1983 meer. Als argeloos burger verwachtte ik dat deze rationele benadering van de alterna- tieve sector ook automatisch zou doorsijpelen naar andere relevante wet- en regelgeving. Maar dat valt bitter tegen. Dat citaat uit 1981/1982 van toenmalig premier Van Agt over de chiropraxie-

opleiding, wordt door in dit geval de NUFFIC nog volstrekt serieus genomen en als geldig/geldend beschouwd. Zoiets verdwijnt kennelijk pas van tafel als er nieuwe wetten zijn of nieuwe Kamer- uitspraken.

Die praktijk leidt er dus toe dat er in alle sec- toren van het overheidsbeleid gezocht moet wor- den naar relictten uit de tijd dat onze overheid nog sympathiek althans tolerant stond tegenover deze hedendaagse kwakzalverijen. Het kostte mij weinig moeite een wensenlijstje op te stellen, dat kan dienen om het achterstallig onderhoud ge- zwind ter hand te nemen. Ik noem u:

Kwakzalvers worden door de wetgever als zorgverlener beschouwd op grond van de wet BIG. Deze wet noemt een aantal welomschreven en beschermde beroepen, maar ook genezers die daarbuiten vallen zijn niet illegaal en kunnen bijvoorbeeld bij het tuchtcollege klachten tegen medici indienen, die hun praktijken bekritisieren. Dat is in het afgelopen jaar drie keer gebeurd, tweemaal door een chiropractor en eenmaal door een osteopaat. Het wachten is op de magnetiseur of medisch astroloog, die tegen een medicus een klacht indient bij het tuchtcollege. De wet BIG maakt hen ontvankelijk: idioot en dat zal moeten worden aangepast.

Sinds de jaren '80 toen ziektekostenverzeke- raars alternatieve geneeswijzen gingen vergoe- den, veelal in het aanvullingsfonds maar zelfs een periode in het basispakket, is de macht van de verzekeraars sterk toegenomen en de over- heid laat hen veel kooltjes uit het vuur halen op het gebied van kwaliteitsbeoordeling, kosten-ef- fectiviteitsbeoordelingen en contracteervrijheid. In hun aanvullende verzekeringen zijn vrijwel alle verzekeraars kwakzalverij blijven verzeke- ren en zij geven daarmee een zeer slecht signaal af. Het wordt tijd dat, na de achtereenvolgende VWS-bewindslieden die tevergeefs een moreel beroep deden op de verzekeraars om althans de koppelverkoop te beëindigen, nu de huidige mi- nister met regelgeving komt om kwakzalverij in aanvullende zorgverzekeringen te verbieden. Dat kan een bezuiniging voor de burger opleveren van 300 miljoen euro. Voor nadelige effecten van zo'n verbod op de volksgezondheid hoeft niet te worden gevreesd.

Ik weet dat ik op kritiek in eigen kring moet rekenen, maar kan het toch niet nalaten een van mijn stokpaarden te berijden als ik het ridderen van kwakzalvers aan de orde stel. Ik heb mijn

zaak recent nog eens onderbouwd in *Medisch Contact* en vermag niet in te zien wat er voor buitengewone verdiensten voor de samenleving worden beloond als die ridderorden gaan naar homeopaten, antroposofen of acupuncturisten, die geneeswijzen bevorderen die onze eigen overheid van nul en generlei medische waarde beoordeelt. Is dat het Kapittel voor de Civiele Orden wellicht ontgaan?

Ergelijk blijft ook het gemak waarmee alternatief-geneeskundige organisaties in aanmerking komen voor de belastingvoordelen die erkenning als ANBI met zich meebrengen. Zo'n ANBI-status is niet alleen financieel profijtelijk, maar verleent ook status en betrouwbaarheid aan zo'n inzeelaar of kwakzalversclub. Neem nu niet alleen de gepatenteerde gekken van Homeopaten zonder Grenzen, maar ook het feit dat maar liefst drie kwakfondsen van het circus-Pluut (St. Nat. Fonds tegen Kanker, St. Kankerbehandeling en Preventie en St. Preventie Diabetes) nog altijd kunnen bogen op erkenning door onze fiscus als ANBI.

Ambivalent sta ik tegenover de ontwerpwet WKKGZ, die reeds door de Tweede Kamer is goedgekeurd en wacht op behandeling in de Eerste Kamer. Dit is een belangrijk onderwerp op zich, want de registratie van de verwachte 40.000 genezers kan dan volgens mij verkeerd gebruikt gaan worden.

Dit zijn vooreerst mijn belangrijkste wensen. Als klein grut staan er nog twee ergernissen op mijn lijst. De eerste betreft de Geneesmiddelenwet, die een definitie van geneesmiddel hanteert die het mogelijk maakt dat homeopathica als 'geneesmiddel' mogen worden aangeprezen. De regering vindt de middelen zo onwerkzaam dat zelfs het suggereren van werking verboden is, maar blijft spreken van geneesmiddelen, omdat dat de intentie van de gebruiker/voorschrijver is.

Artikel 1	
1.	In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:
a.	Onze Minister: Onze Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport;
b.	geneesmiddel: een substantie of een samenstel van substanties die bestemd is om te worden toegediend of aangewend voor dan wel op enigerlei wijze wordt gepresenteerd als zijnde geschikt voor:
1*.	het genezen of voorkomen van een ziekte, gebrek, wond of pijn bij de mens,

En als aldus artikel 1 van de Geneesmiddelenwet in haar nieuwe definitie van geneesmiddel de homeopathische middelen straks uitsluit, dan kan het CBG ook verlost worden van de taak om toezicht te houden op al die onschuldige middel-tjes. De instanties die toezicht houden op de Wa-

renwet zijn daartoe uitstekend geëquipeerd en de antroposofische middelen, neem kweepeer en ci-troensap per injectie, vertoeven daar ook reeds.

Nu ik toch bezig ben onze regering gratis adviezen aan te bieden doe ik nog een klein uitstapje buiten de gezondheidszorg. Voor de minister van Justitie heb ik namelijk nog een suggestie over het toewijzen van proceskosten na een uitspraak in een geding. De praktijk is dat als een partij bijna alles verloren heeft, maar toch op een enkel punt (bijvoorbeeld in vijf of tien procent van rechterlijke conclusies) in het gelijk is gesteld dat toch beide partijen ieder hun eigen proceskosten moeten betalen. Zowel ooit in de zaak die VSM tegen ons aanspande als recent die van Pluut vs. de VtdK wonnen wij bijna volledig, maar toch werden de proceskosten fifty-fifty verdeeld over partijen. Dat maakt op de oppervlakkige lezer van zo'n vonnis, niet zelden een luie journalist, de indruk dat er geen winnaar is.

Ik sluit af, dames en heren. Geneeskunde is een samenhangend stelsel van een groot aantal basisvakken en disciplines. Al deze onderdelen grijpen harmonisch in elkaar als in een kruiswoordraadsel. Die puzzel is natuurlijk nooit af. Regelmatig blijkt overigens tijdens het vervolmaken en afmaken van die puzzel, dat sommige woorden achteraf toch onjuist zijn. Het onjuiste woord moet worden gewijzigd en dat heeft vaak tot gevolg dat ermee samenhangende kruisende woorden ook opnieuw bekeken moeten worden of onhoudbaar zijn. Het is op deze wijze dat vooruitgang wordt geboekt en aan innerlijke tegenstrijdigheden soms snel soms na lange tijd een eind wordt gemaakt. Zo werkt dat in de geneeskunde.

De burger mag toch verwachten dat onze overheid op vergelijkbare wijze nieuwe inzichten breed laat doorwerken in de nu verouderde delen van de relevante wet- en regelgeving. Zoals ik u schetste is de praktijk anders en dat is onwenselijk, onlogisch, kostbaar en zelfs schadelijk. Ik roep hierbij de verantwoordelijke bewindslieden op om dit achterstallig onderhoud met gezwinde spoed ter hand te nemen.' ●

Laudatio Gebroeders Bruinsma Erepenning 2014

Laudatio uitgesproken door Catherine de Jong, voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, voor Jan Willem Nienhuys, ontvanger van de Gebroeders Bruinsma Erepenning 2014

In de hoogtijperiode van de alternatieve geneeskunde had je *CARE*, een door NEHOMA gesponsord en door vakbekwame journalisten gemaakt blad, dat in 1990 van start ging met een aanbeveling van toenmalig staatssecretaris van VWS, Van der Reijden. Het onverbloemd pro-alternatieve tijdschrift ging in 1997 ten onder. In aflevering 27, verschenen in december 1994, bezocht hoofdredacteur René de Vos de persconferentie die de Utrechtse celbiologen Van Wijk en Wiegant gaven over hun 'ontdekking' van het werkingsmechanisme van homeopathische stoffen. Het ging volgens de door VSM-gesubsidieerde onderzoekers niet om de schokschuddend bereide verdunning, maar om door similia gestimuleerd 'zelfherstel', dat zij op celniveau hadden kunnen aantonen. Dat beweerden zij althans.

De eerste regels van het verslag van De Vos, dat als titel had 'In de hoek gezet', luiden als volgt:

'Op de persconferentie was een collega die, in beleefde termen, een paar verdomd goeie vragen stelde. Nieuwsgierig vroeg ik hem voor welke krant hij schreef. Mijn collega bleek meneer Nienhuis te zijn; een wetenschapper die vaak publiceert in *Skepter*. Dat is het orgaan van kritische onderzoekers, die de waarheid

willen weten over UFO's, paranormale verschijnselen en alternatieve geneeswijzen. (...) Meneer Nienhuis zei: "Ik ken u wel, ik heb u nog eens een brief geschreven; na uw artikel over Benveniste." Een kort moment was ik terug op de middelbare school en stond ik tegenover de leraar wiskunde. Die had net zo'n bril, net zulk haar en precies zo'n aktentas. Maar vooral diezelfde verborgen boodschap in onschuldig klinkende mededelingen: je begrijpt er de ballen van, De Vos.'

In een notendop schetste De Vos hier al twintig jaar geleden de imponerende kwaliteiten van de man, die vandaag de Gebroeders Bruinsma Erepenning zal ontvangen. Jan Willem Nienhuys (16 april 1942) is gepromoveerd wiskundige, boekenvertaler en scepticus. Hij doceerde discrete wiskunde aan de Technische Universiteit Eindhoven. Daarnaast is hij al vanaf de oprichting in 1988 bestuurslid en secretaris van de Stichting Skepsis en redacteur bij haar tijdschrift *Skepter*. Talrijk zijn de verdienstelijke mensen geweest, die actief waren in die belangrijke stichting Skepsis. Zij aan zij met de Vereniging tegen de Kwakzalverij stredden zij als zeer welkome medestander met ons tegen het geloof in onzinnige zaken. Van de oprichters is Nienhuys zo ongeveer als enige overgeble-

ven en hij heeft al heel wat medebestuurders zien komen en gaan. Nienhuys bleef. Van die continuïteit in eigen persoon, daarvan hebben zowel Skepsis als onze Vereniging enorm geprofitteerd en zij doen dat nog steeds. Skepsis trok ook tegen de medische pseudowetenschap ten strijde en vooral op dit punt versterkten wij elkaar. Vanaf het begin waren de contacten tussen onze Vereniging en Skepsis intensief en zeer goed. Van Nienhuys merkten wij het meest: hij bestookte ons met brieven, waarin misstanden aan de orde werden gesteld en met vragen op medisch gebied. Dat ging toen nog per papieren brieven, maar ook zijn telefoonrekening moet gigantisch zijn. Bestuurders van onze Vereniging stelden elkaar in die beginperiode wel eens de vraag: 'Heb jij ook al een abonnement op Jan Willem?'. Zijn werklust en intelligentie zijn ongeëvenaard: hij schreef zeer veel voor *Skepter*, was en is bestuurder van de Skepsis, hij was en is redacteur van *Skepter* en eindredacteur van de serie Skeptische Notities. Op de website van Skepsis zijn ten minste wekelijks bijdragen van hem te vinden. Sinds 2010 is Nienhuys ook fellow van het *Committee for Skeptical Inquiry*. Hij geeft vaak lezingen op skeptische conferenties zoals Skepsis-congressen en SKEPP-bijeenkomsten. Journalisten weten hem altijd te vinden en vangen nooit bot. Jan Willem kent zijn zaakjes en gaat nooit op vakantie. 'Dat is meer iets voor luie mensen.' Hij vertaalde een viertal¹ populairwetenschappelijke boeken, schreef met zijn echtgenote een boek over China en stelde samen met Hulpas in 1997 de fraaie en veel geciteerde *Encyclopedie der Pseudowetenschappen* samen, een meermalen herdrukt boek. Ook deed hij er in de jaren 2008 tot 2010 het redacteurschap van onze website nog even bij. Talrijke steeds zeer degelijke stukken van zijn hand sieren nog altijd onze site en zeer belangrijk is geweest zijn publikatie van het Donner-rapport van Fritz Donner, een Duits homeopaat die tussen 1936 en 1939 nauwkeurige geneesmiddelproeven deed, die op niets uitliepen en die zijn bevindingen pas in 1966 publiceerde. Nienhuys zorgde ervoor dat dat rapport nu zowel in het Duits, het Nederlands en het Engels op onze website geraadpleegd kan worden!

Toen onze Vereniging failliet dreigde te gaan als gevolg van het eindeloos doorprocederen van Sikesz, brachten de leden van Skepsis on-

der leiding van Nienhuys een aanzienlijk bedrag bij elkaar, dat ons mede door die crisis heen sleepte. 'Was mich nicht umbringt, macht mich stärker', zei Nietzsche, maar 'A little help from my friends' kan daarbij wel erg belangrijk zijn!

Zijn kennis van pseudowetenschap en kwakzalverij is zeer groot en intimiderend, zowel voor mee- als tegenstanders. Hij belt dan op en begint zijn gesprek vaak met: 'Zegt de naam ... jou iets?'. Om daarop met nauw verholen tevredenheid vast te stellen: 'O, nee dus?' Om vervolgens van wal te steken vol opwindning over zoveel domheid of slechtheid van alweer een kwakzalver. Zelf voel je je dan vaak heel dom of onwetend en de angst, die hij op deze wijze kwakzalvers en arhoofden inboezemt, die moet wel enorm zijn.

Nienhuys heeft over een periode van bijna dertig jaar op eminente wijze beweringen van kwakzalvers weerlegd en hij deed dat altijd op faire wijze, zonder hen expliciet te beledigen, zoals die lui van de VtdK nog wel eens willen doen. De effectiviteit van zijn benadering is groot, zeer groot en die is de afgelopen jaren ook niet verminderd: zijn productiviteit is ondanks het stijgen der jaren onverminderd groot gebleven. De VtdK prijst zich gelukkig met zo'n medestander en wil hem met de toekenning van de Gebroeders Bruinsma Erepennig zowel danken als huldigen voor de bijdrage die hij aan ook onze missie heeft geleverd.

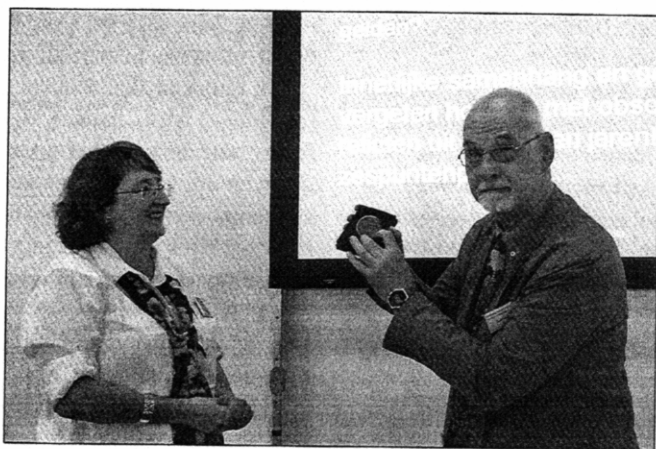
Jan Willem, zou je naar voren willen komen voor het in ontvangst nemen van penning en diploma?'

DANKWOORD

Na de overhandiging van diploma en Erepennig sprak Nienhuys een dankwoord uit:

'Mevrouw de voorzitter, dames en heren, Toen ik hoorde dat ik was voorgedragen voor de Gebroeders Bruinsma Erepennig, was ik natuurlijk blij verrast, maar ik was nog meer verrast toen ik het persbericht zag. Daaruit bleek dat het mede een soort oeuvreprijs was voor mijn activiteiten in Skepsis.

Ik hecht er daarom aan, te denken dat in mij ook Skepsis wordt geëerd en daarmee niet in de laatste plaats onze onlangs overleden hoofdredacteur Rob Nanninga. Rob was begonnen als amateuronderzoeker van Nieuwe Religieuze Bewegingen. Die heten in het Duits ook wel

Nienhuys heeft zojuist de Erepenning ontvangen

Jugendreligionen, vanwege de grote aantrekkingskracht op jongeren. Denk aan Transcendente Meditatie, de Moon-sekte, de Hare Krishna's, Scientology en dergelijke. Gaandeweg kreeg Rob ook belangstelling voor parapsychologie, en in de laatste paar jaar bestudeerde hij ook zaken als acupunctuur en zijn laatste stuk over homeopathische geneesmiddelproeven was van een grondigheid die ik wel nooit zal bereiken.

Veel van wat ik gedaan heb is betrekkelijk eenvoudig en het vergt alleen maar zitvlees en een boekhoudersmentaliteit, zoals het opstellen van adreslijsten van allerlei soorten kwakzalvers of het nalopen van de details van een proef over de stand van Mars bij de geboorte van Franse sportkampioenen. Sommige mensen noemen dat monnikenwerk, en persoonlijk vind ik het eigenlijk wel rustgevende arbeid, een soort *mindfulness*, maar dan wel wat productiever dan alsmäär een mantra prevelen.

Het leuke werk is toch eigenlijk de samenwerking met anderen. Veel van de artikelen op de website van de Vereniging tegen de Kwakzalverij zijn de uitkomst van samenwerking. Ik geef een voorbeeld.

Begin mei 2009 kreeg ik via Skepsis een mail van een dame met een probleem. Haar vriendin was in handen gevallen van een darmspoeler. Dat was een meneer [REDACTED] uit [REDACTED]. Ik kende die [REDACTED] al, die had ik al een jaar eerder voor ongeoorloofd gebruik van de titel natuurarts aangegeven bij IGZ. De vriendin had een hotel betrokken in de omgeving en deze [REDACTED] kwam haar tweemaal daags een klysma geven met ayurvedische kruiden. Tegen hoofd-

pijn. De vriendin was al negen kilo afgevallen. Toen dezelfde persoon zich een maand later tot de VtdK wendde, was dat voor mij uiteindelijk een aanleiding om te bedenken dat de site eigenlijk voorlichting over dit soort kwakzalverij moest geven.

Catherine de Jong had al snel een opzet van een stukje klaar, terwijl ik met behulp van Google alle darmspoelers in Nederland probeerde te lokaliseren. Dat waren er toen honderd. Sindsdien zijn er daarvan volgens mijn telling van eergisteren ruim 30 verdwenen en 40 nieuwe voor in de plaats gekomen. Martijn ter Borg droeg als MDL-deskundige ook het een en ander bij, en het resulterende stuk is, hoorde ik zonet, het meest gelezen stuk op de site, maar het staat ook nog steeds op pagina 1 van Google, nog boven een artikel van de MDL-stichting. Een vergelijkbaar artikel van IOCOB staat nog steeds ergens op pagina 7 van Google, ongetwijfeld doordat de schrijver, ene dokter Keppel Kesselink, een domme tikfout in de URL had gemaakt – colonhydorthérapie. Ik heb hem daarop gewezen, maar hij heeft nooit gereageerd en de URL is nog steeds ongewijzigd.

Een ander karwei dat toen net klaar was, was het verslag van Fritz Donner over de homeopathische proeven in Duitsland in de periode 1936-1939. Het werd zojuist ook al genoemd. Het was nogal een toer om de originelen van die geschriften te vinden, maar ik kreeg ze van het *Institut für Geschichte der Medizin der Robert Bosch Stiftung*, eigenlijk een instituut voor de geschiedenis van de homeopathie. Die gaven mij zelfs toestemming om het geheel, zowel het origineel als de vertaling, op de site van

de Vereniging te zetten. Dat was namelijk alleen beschikbaar in erg obscure bronnen.

Homeopaten doen hun best om dit verslag te bagatelliseren, het zouden maar subjectieve herinneringen zijn. Maar het was een zeer omvangrijke onderzoeksinspanning vanwege de Duitse overheid. De zogenaamde geneesmiddelproeven leverden na adequate blinding helemaal niets op, en ook proeven met zieken leverden niets op. Bovendien saboteerden en traineerden de homeopaten het onderzoek waar ze maar konden.

Ik heb weliswaar de vertalingen gemaakt, maar ik heb veel hulp van binnen en buiten de Vereniging gehad om de vertaling te controleren, en trouwens ook het oorspronkelijke Duits, want Donner maakte, zoals iedereen, nogal wat tik- en spelfouten, en vanwege de gecompliceerdheid van de Duitse grammatica was die laatste categorie ook behoorlijk vertegenwoordigd.

In de geschriften van Donner treft men trouwens iets aan over de beoefening van de geneeskunde dat diepe indruk op mij maakte. In Louisville in Amerika was er in het begin van de 20ste eeuw een ziekenhuis, waar elke zesde patiënt naar de homeopathische afdeling werd gestuurd. De prestaties van de homeopathische afdeling verschilden niet van de rest. Als je dan leest dat nog in 1922 de reguliere medicatie voor longontsteking bestond uit atropine, cafeïne, kamferolie, digitalis, morfine, strychnine en whiskey, dan kun je je ook wel voorstellen dat homeopathie er toen in vergelijkend onderzoek goed afkwam. Ik ben, mede door het lezen van Donner, tot de conclusie gekomen dat niet zozeer de verdunningen als de geneesmiddelproeven de praktische basis van de homeopathie zijn, en dat geen enkele daarvan deugt, mogelijk met uitzondering van proeven met niet al te sterk verdund gif zoals arsenicum en belladonna. Homeopaten moeten eerst maar eens een deugdelijke geneesmiddelproof orga-

niseren. Zolang ze dat weigeren, blijf ik denken dat ze niet eens in zichzelf geloven. (...)

Een ander artikel waar ik met genoegen aan terugdenk, is de analyse van een propaganda-folder van de vereniging van CAM-artsen, uitgegeven om uit te leggen waarom ze geen btw zouden hoeven betalen. Die folder zelf heb ik samen met Kees van der Smagt besproken, en dan was er nog een lijst van meta-analyses waaruit zou blijken dat homeopathie wel degelijk werkt. Nou, meta-analyses van homeopathie, dat is zoiets als de werking van ronde pillen tegen ziekte onderzoeken. Het slaat sowieso nergens op. Ik ben er echter van overtuigd dat de reden dat personen die aan homeopathie doen nul komma nul te maken heeft met de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek. Wát zij over dat onderzoek zeggen, is grotendeels gelogen, pardon reclame voor de buitenwacht, en het onderzoek is niet zelden ook frauduleus. Die lijst van meta-analyses was dan ook helemaal niet zo positief.

Een andere samenwerking met Kees van der Smagt was het artikel over maretak. Daar maakte toen Weleda bezwaar tegen. Het artikel is toen een beetje uitgebreid. Toen maakte Weleda weer bezwaar. Geen nood. Het artikel werd nog verder uitgebreid. Daarna hield Weleda op.

Wel, ik kan nog wel meer prettige herinneringen ophalen aan de tijd dat ik de website van de vereniging verzorgde, en ik zou ook het waarschijnlijk onbereikbare ideaal kunnen schetsen van een alomvattende betrouwbare vraagbaak op alternatief gebied. Zoiets als Kiesbeter of het boek van Paul van Dijk, maar dan kritisch. Maar ik ben al drie minuten over tijd, en de lunch wacht. Dus nogmaals, dank u wel voor deze penning die ik als een grote eer beschouw.'

Waarna de zaal langdurig applaudisseerde. ●

Noot

1 Nienhuys liet ons later weten dat dat getal niet klopte. Hij vertaalde 'slechts' zeventien boeken.

De Meester Kackadorisprijs 2014 gaat naar Pauline Meurs

Voorafgaande aan het symposium van 4 oktober 2014 werd de Meester Kackadorisprijs 2014 toegekend aan prof. dr. Pauline Meurs. Juryvoorzitter mr. Th. J. Douma sprak mede namens de juryleden dr. C.N.M. Renckens en prof.dr. F.S.A.M. van Dam toen hij de uitverkiezing met redenen omkleedde.

‘Dames en heren,
Ondanks het geroep van alternatieve artsen in ons land kan de jury met enige tevredenheid en zelfs nationale trots vaststellen, dat er van penetratie van alternatieve of – erger nog – integratieve geneeswijzen in de Nederlandse ziekenhuiswereld nauwelijks sprake is. Als er dan toch weer ergens een specialist gevonden wordt die binnen de ziekenhuismuren gelegenheid krijgt zijn kwakzalverij te beoefenen, dan is dat eigenlijk meteen al voldoende voor een nominatie. De geringe uitstraling en beperkte regio waarin een en ander zich afspeelt voorkomt natuurlijk een hoge plek op de ranglijst. Maar het Vlietland-ziekenhuis in Schiedam met zijn acupunctuur, bioresonantie en hypnotherapie werd volkomen terecht genomineerd. Medio september meldde het ziekenhuis dat het geen acupunctuur meer bood, maar de bioresonantie prijkte nog wel op hun site.

Pauw en Witteman werden genomineerd voor het vrijwel kritiekloos heel lang aan het woord laten van Wim Hof, de ‘iceman’, die in bassins met ijs kan zitten, in wakken zwemt, half naakt de Kilimanjaro beklimt en in Polen bij zeer lage temperaturen de bergen daar oploopt en beweert dat je geest je lichaam niet alleen kan beïnvloeden maar ook kan beter maken. Zelfs

bij ongeneeslijke ziekten als MS en kanker. Hof werd in die uitzending omringd door hele en halve bewonderaars, onder wie een arts van het Amsterdamse AMC. Ook Wubbo Ockels heeft zich in zijn doodsangst laten imponeren door de mediagenieke kwakzalver. Van een rage is gelukkig geen sprake, maar als Ockels zich een oor liet aannaaien door Hof, dan zijn er ongetwijfeld meer patiënten die zich zelf kwellen in de hoop op een gunstig effect.

Het CPION (Centrum Postinitieel Onderwijs Nederland) is een organisatie die opleidingen accrediteert. Het maakt bij zijn cursussen ‘medische basiskennis’ gebruik van door PLATO geformuleerde criteria. CPION heeft inmiddels aan 17 opleidingen in ‘medische basiskennis’ haar goedkeuring geschonken. Dat maakt de kwakzalvers, die daar geslaagd zijn, kandidaat voor betaling vanuit de aanvullende verzekeringen van de vijf grote zorgverzekeraars, die om deze reden vorig jaar de Meester Kackadorisprijs in de wacht sleepten. CPION verdient natuurlijk aan deze activiteit, zij reageert op een beleidskeuze van de zorgverzekeraars en voelt zich gedekt door PLATO, immers gelieerd aan een heuse universiteit (Leiden). Deze verzachtende omstandigheden maken dat CPION de hoofdprijs vandaag niet zal krijgen.

Vita opleidingen te Zeewolde is een van de zeventien instellingen die alternatieve behandelers opleiden in 'medische basiskennis' en die CPION-geaccrediteerd zijn. Ook de andere zestien opleidingen zouden stuk voor stuk in aanmerking kunnen komen voor een nominatie, maar Vita Opleidingen is geselecteerd omdat zij, meer nog dan de anderen alternatieve genezers als opleiders heeft! De uit het artsenregister geschrapte Dankmeijer, die berucht is vanwege zijn aandeel in het tragische ziektebeloop van Millecam en die zich op de Vita-site nota bene nog als internist liet betitelen, doceert bij Vita, evenals de gestoorde biochemicus Kamsteeg (klinisch ecooloog en uitvinder van de non-disease HPU) en de natuurgeneeskundig arts Koolsbergen, zij aan zij met iriscopisten, orthomoleculaire diëtisten en beoefenaren van Indiase en Chinese geneeskunst. De kans dat de cursisten enige kritische zin wordt bijgebracht, lijkt nihil. Met rugdekking van het CPION zijn deze opleidingen natuurlijk trots op hun afstuderende genezers, die nu op een geregeld inkomen vanuit de aanvullende zorgverzekeringen kunnen gaan rekenen.

U zult zich met de jury wel eens afgevraagd hebben, waar toch al die orthomanueel artsen zijn gebleven, van wie de meerderheid nog door Sikesz zelf is opgeleid in het nog altijd goed werkende meester-gezel opleidingsmodel. Welnu, maar liefst 14 van hen zijn verbonden aan de Rugpoli, een stichting met vestigingen in Delden, Tilburg en Velp. Zij zijn daar de baas in een multidisciplinair team waarvan ook neurologen, anesthesiologen, radiologen en 'mechanische consultants' deel uitmaken. Leugenachtig is hun bewering dat zij beginnen met het 'corrigeren van de wervelkolom met een zachte manipulerende beweging direct op de wervel

die niet in lijn staat' (dat is de methode-Sikesz). Wervels van plaats doen veranderen met een zachte beweging is absoluut onmogelijk en deze bewering herbevestigt de reputatie van orthomanueel artsen als kwakzalvers. Mocht u vinden dat de jury hier te ver gaat, dan herinner ik u aan het feit dat deze kwalificatie in het geval van hun erelid en opleidster Sikesz zelfs tot bij de Hoge Raad is geaccepteerd.

Het Nationale Ballet en in het bijzonder zijn medisch coördinator Marleen Grol hebben het ongenoegen van de jury opgewekt na een serie tv-uitzendingen. In een daarvan was te zien hoe fysiotherapeut/manueeltherapeut John ten Kulve op ruwe wijze de nek kraakt van sterdanseres Igone de Jongh. In een vervolguitzending is te zien hoe een andere danseres haar heil zoekt bij een Chinese acupuncturiste in witte jas, die nauwelijks Nederlands sprak en die feilloos naalden aanbracht op een groot aantal acupunctuurpunten. Acupunctuur is flauwekul, en manuele therapie is ten hoogste nutteloos, en in het geval van manipulatie van de nek zelfs riskant: herseninfarcten kunnen het gevolg zijn. Er zijn aan het Nationaal Ballet geen medici verbonden en dat heeft er toe geleid dat er onder leiding van Grol en vast staflid Ten Kulve een curieus pseudomedisch subcultuurtje is ontstaan, dat door niemand wordt gecorrigeerd.

Er resteren nog twee nominaties. Beide kandidaten vervullen topfuncties in de wetenschappelijke wereld en hebben op die wijze ook veel invloed op de medisch-wetenschappelijke ontwikkelingen in ons land. Beiden kunnen niet bogen op een medische opleiding of op medische kennis. Hun nominatie onderstreept het gevaar dat de benoeming van niet-medici op gebieden met aanzienlijke raakvlakken met de geneeskunde met zich meebrengt.

Pauline Meurs

Diploma en trofee,
tevergeefs wachtend
op Meurs

Elmer Sterken, monetair econoom, is rector magnificus van de Groningse universiteit. In die laatste hoedanigheid behoort hij toe te zien op de kwaliteit van het doctoraat aan zijn instelling. Te vaak komen in ons land proefschriften en promovendi in opspraak wegens fraude, plagiaat of door het onderzoek van absurditeiten. Dat laatste leek zich te gaan voordoen in zijn eigen instelling, toen bekend werd dat de aan GGZ-Lentis verbonden psychiater Rogier Hoenders voorjaar 2014 zou gaan promoveren. De VtdK vreesde dat dit proefschrift onder de maat zou zijn en die vrees bleek terecht. De VtdK vroeg een herbeoordeling aan en een invulling van de leescommissie met strikt reguliere wetenschappers. Menig rector zou blij en dankbaar zijn als hij tijdig wordt geattendeerd op een mogelijke ongeschiktheid van een proefschrift, maar zo niet Elmer Sterken. Binnen twee dagen beweerde hij dat alles in orde was, alle kwak tijdschriften waarin Hoenders had gepubliceerd waren heus *peer reviewed*, en de VtdK mocht een lid in de commissie benoemen. Voor die eer werd feestelijk bedankt.

Alleen omdat er een nog sterker kandidaat is ontgaat de Groningse rector de Meester Kackadorisprijs 2014. Deze gaat namelijk naar Pauline Meurs, sinds 2007 voorzitter van ZonMw, hoogleraar bestuur van de gezondheidszorg aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en recent aangetreden als voorzitter van de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg.

Het zelfstandige bestuursorgaan ZonMw werkt in opdracht van het ministerie van VWS en de NWO en verdeelt jaarlijks tientallen miljoenen belastinggelden voor onderzoek in de zorg. Pauline Meurs ontvangt de prijs wegens haar lankmoedig optreden tegen de ZonMw-

directie, als die blijk geeft van pro-alternatieve sympathieën. Om die reden ontving het instituut in 2006 al eens de Meester Kackadorisprijs. ZonMw lijkt niets geleerd te hebben van deze kritiek, want zij liet daarna met de regelmaat van de klok pro-alternatieve geluiden horen. Dit voorjaar werd opnieuw belastinggeld verworven doordat ZonMw een rapport liet schrijven getiteld: Signalement Ontwikkeling en implementatie van *evidence-based* complementaire zorg. Aan het rapport werd uitsluitend meegewerkt door een aantal notoire pro-alternatief denkende figuren, terwijl ook de paranormaal genezere Martine Busch bijdroeg. Het resultaat liet zich voorspellen en inderdaad bevat het Signalement talloze onjuistheden, het laat een schrijnend gebrek aan kennis zien en heeft een onvervroren pro-alternatieve basishouding. Zelfs als hbo-scriptie zou dit rapport een zware onvoldoende krijgen. De zeer eenzijdige selectie van geraadpleegde literatuur alleen al is zeer verwijtbaar. Het rapport eindigt als volgt: 'In dit signalement wordt aanbevolen om te investeren in goed onderzoek. Niet als doel op zich, maar om breed inzicht te krijgen in de evidence voor complementaire zorg'. De commissie zag over het hoofd dat aan dergelijk onderzoek in binnen- en buitenland al honderden miljoenen euro's en dollars besteed zijn en dat er nooit iets uit gekomen is. Voor aanvragen bij ZonMw is bovendien vereist dat de onderzoekers laten zien wat er al bekend is over het onderwerp waarvoor subsidie wordt aangevraagd. In het rapport wordt geen overzicht gegeven van wat al is onderzocht en wat niet en toch wordt er een oproep tot onderzoek gedaan. Dat is natuurlijk meten met twee maten!

Het valt prof. Pauline Meurs in haar kwaliteit

als voorzitter van ZonMw zeer aan te rekenen dat zij de geldverkwistende hersenspinsels van de recidiverende directie niet heeft weten te beteugelen. De jury vindt het uiterst zorgelijk dat iemand, die door de politiek meermaals op centrale posities in de gezondheidszorg is benoemd, tegelijkertijd gespeend blijkt van enig kritisch vermogen voor zover het de pretenties van het alternatieve veld betreft. Intensieve bijscholing op dit punt acht de jury dringend gewenst. Mag ik mevrouw Meurs verzoeken naar voren te komen voor het in ontvangst nemen van diploma en trofee?"

Complement ZonMw

Mevrouw Meurs was niet aanwezig, zoals zij bij monde van de ZonMw-directie al had aangekondigd. ZonMw had – als door een adder gebeten – al een persbericht uitgebracht over de aan haar voorzitter toegekende prijs en Van Dam besloot dit voor te lezen, direct na de voorlezing van het rapport door Douma. De letterlijke tekst van het persbericht luidde als volgt:

Kackadorisprijs voor 'pro-alternatieve driften'

De Vereniging tegen de kwakzalverij heeft de Meester Kackadorisprijs 2014 toegekend aan de bestuursvoorzitter van ZonMw, Pauline Meurs. In de nominatie wordt als reden 'het niet beteugelen van de pro-alternatieve driften van de directie van ZonMw'. ZonMw heeft in april 2014 een signalement over complementaire zorg uitgebracht. Het doel van het uitbrengen van dit signalement was om discussie en debat over complementaire zorg aan te jagen. ZonMw is geen pleitbezorger voor complementaire zorg, wel voor gedegen wetenschappelijk onderzoek hiernaar.

Complementaire zorg

ZonMw ziet dat complementaire zorg vaak ongestructureerd en geïsoleerd wordt toegepast zonder duidelijk bewijs van een veilige en effectieve inzet. Dat het gebruik van complementaire zorg een maatschappelijk gegeven is, blijkt onder andere uit CBS-gegevens 2014: het afgelopen jaar was 3 tot 5% van de Nederlandse kinderen onder behandeling van een complementair genezer. Dit gebruik vraagt om wetenschappelijke aandacht.

Kaf van het koren scheiden

Als onderzoek geen resultaat oplevert dan zou de behandeling niet meer moeten plaatsvinden. Het gaat er om door kritische evaluatie het kaf van het koren te scheiden. Het bevorderen van kwaliteit van leven is hierbij een veelgenoemde en belangrijke uitkomstmaat. Denk bijvoorbeeld aan de bewezen effectiviteit van hypnotherapie voor buikklachten bij kinderen.

Wetenschap

Wereldwijd en ook in Nederland gebeurt er veel op het gebied van complementaire zorg. Door gedegen onderzoek kan inzicht worden verkregen in zaken als: wat zijn de effecten, is de behandeling veilig, wat zijn eventuele bijwerkingen? Als deze kennis beschikbaar is voor gebruikers en aanbieders kunnen zij een gefundeerde keuze maken.

Discussie

De bestuursvoorzitter van ZonMw neemt de prijs niet in ontvangst omdat bij de vereniging een open discussie volledig ontbreekt. ZonMw wil graag een open discussie voeren over complementaire zorg op basis van wetenschappelijk onderzoek.

Meer informatie:

- Gegevens CBS
- Hypnotherapie bij buikklachten bij kinderen - Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde (*NTvG*) 2012;156:A5114
- Wereldwijd gebeurt er al veel op het gebied van complementaire zorg. Twee voorbeelden: Mayo Clinic's Complementary and Integrative Medicine Program & Memorial Sloan Kettering Cancer Center: Integrative Medicine (einde persbericht).

De zaal reageerde verbluft op dit persbericht: ZonMw 'wil een discussie', maar verschijnt niet op een bijeenkomst waar zij gelegenheid krijgt haar standpunt nog eens uiteen te zetten en haar werd, zoals ook gebruikelijk bij de toekenning van de Meester Kackadorisprijs, ook gelegenheid geboden in het *NTtdK*, maar ook van dit privilege maakte zij geen gebruik. In de media was er vervolgens veel aandacht voor deze onderscheiding, waarbij zich zowel critici als adhesiebetuigers weerden. Elders in dit blad kunt u daarover lezen. ●

Reacties op Meester Kackadorisprijs 2014

C.N.M. Renckens

Al voor de daadwerkelijke prijsuitreiking haastte het Vlietlandziekenhuis uit Schiedam zich in een persbericht te melden dat er aldaar geen Chinese acupunctuur en/of bioresonantie meer wordt toegepast. De website van het ziekenhuis zou wat achter zijn gebleven en werd nu subiet gecorrigeerd. Ook vermeldde het persbericht dat de ‘verantwoordelijken’ voor deze kwakzalverijen niet meer aan het ziekenhuis verbonden waren.

Op de bekendmaking van de winnares van dit jaar reageerde Marcel Hulspas als eerste. Hulspas was zo ongeveer mede-oprichter van de stichting Skepsis en schreef met Nienhuys het fraaie boek *Tussen waarheid en waanzin*. Een encyclopedie der pseudo-wetenschappen. Van die prijzenswaardige voorgeschiedenis is tegenwoordig bij Hulspas niet veel meer te merken. Op de digitale *Postonline* ging hij tekeer en noemde de anti-kwakzalvers anti-wetenschap en verweet ons gebrek aan wetenschappelijke nieuwsgierigheid nu wij geen heil meer zien in wetenschappelijk onderzoek van kwakzalverij. Huisartsen zouden de vragen van patiënten niet goed kunnen beantwoorden als er geen wetenschappelijk onderzoek is gedaan naar al die alternatieve geneeswijzen die hun patiënten ondergaan. Waaraan Hulspas dacht, dat schreef hij niet. Zou het iriscopie zijn, medische astrologie, magnetiseren, Chinese naaldvakken of toch meer de orthomoleculaire oncologie? Volgens Hulspas schaaft de VtdK de medische stand ook nog. ‘Een verbod op deze schadelijke anti-wetenschappelijke sekte lijkt mij daarom volkomen op zijn plaats. Als de Vereniging Martijn verboden kan worden omdat ze onaanvaardbare praktijken verheerlijkt, dan moet dat met

de Vereniging tegen de Kwakzalverij ook lukken. Of we geven die club elk jaar rond deze tijd de Diederik Stapel Prijs voor Schade aan de Wetenschap.’ Wat een grappige man is dat geworden, die Hulspas.

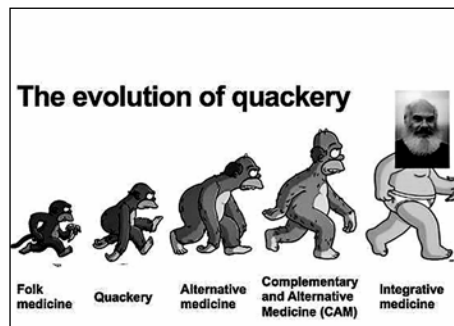
Uit ander hout gesneden was de column ‘Kwakzalving’ die er door Frits Abrahams in *NRC Handelsblad* werd geschreven. Hij juichte de toekenning van de prijs aan de ZonMw-voorzitter toe en had zich destijds bij de verschijning van het Signalement ook al opgewonden over die welwillende attitude jegens de kwakzalverij van de subsidieverdeler. Ook de vermelding van Pauw & Witteman wegens hun dociele gastvrijheid voor de iceman en zijn trawanten kon zijn goedkeuring wegdragen: hij had zich eraan gestoord dat politici in dat programma altijd op scherpe vragen kunnen rekenen, maar de kwakzalver werd zeer omzichtig benaderd. Hij eindigde zijn column met de aanbeveling dat het juryrapport van de Meester Kackadorisprijs elk jaar verplichte stof zou moeten zijn voor elke medisch student. Ook Piet Borst haalde in zijn *NRC*-column scherp uit naar ZonMw en herhaalde deze strafexpeditie nog een keer toen hij de *NTvG*-dag in de Rode Hoed mocht afsluiten.

Marcel Levi is een alom gewaardeerd internist en thans ziekenhuisdirecteur in zijn AMC. Hij zit

met Meurs in het ZonMw-bestuur en voelde zich terecht mede geïncrimineerd. Hij kent Meurs goed, want zij is ook nog eens lid van de Raad van Toezicht van het AMC. Levi is columnist in *Medisch Contact* en betichtte de VtdK in dat blad op 16 oktober van een heksenjacht en ergerde zich zo ernstig aan de toonhoogte en persoonlijke aanvallen van de VtdK dat hij, hoewel ook verklaard tegenstander van kwakzalverij, ja heus wel, nooit lid van de VtdK is geworden. Nee, hij weet een betere aanpak: wetenschappelijk onderzoek. Ook hier vermeldt hij niet aan welke kansrijke geneeswijzen hij dacht: zou het homeopathie tegen Ebola zijn, hypnotherapie bij buikpijn of therapeutic touch ter correctie van de energievelden van de zieke? Wij weten het niet. Ook het feit dat zoveel Nederlanders gebruik maken van deze geneeswijzen noopt volgens Levi tot effectiviteitsonderzoek. Het is waarachtig alsof wij de jaren '80 van de vorige eeuw nog een keer moeten overdoen! *Medisch Contact* heeft de mogelijkheid om reacties te plaatsen op de digitale weergave en dat gebeur-

de vrij vlot. Levi bleek weinig medestanders te hebben: van de 17 briefschrijvers waren er twee op zijn hand. Een van die twee briefschrijvers was de gepensioneerde antroposofisch arts Arie Bos, u kent hem wel. Het stuk van Levi en de eronder geplaatste reacties zijn vanaf zes weken na hun verschijning ook te lezen voor niet-abonnees: het is de moeite waard.

De Vereniging heeft ZonMw, dat ons zo ten onrechte beschuldigde van het vermijden van een open debat, uitgenodigd voor een gedachtewisseling bij voorbeeld op een symposium met een onafhankelijke voorzitter en met een aantal sprekers, die voor beide partijen aanvaardbaar zijn. ZonMw liet ons op 10 november weten daartoe bereid te zijn onder een aantal voorwaarden. Wij zijn optimistisch over de uitkomst van zo'n debat, want ZonMw zal daar van ons andere zaken te horen krijgen dan van de Amerikaanse homeopaat Wayne Jonas, die zij hadden uitgenodigd in het kader van een conferentie ter voorbereiding van het gewraakte Signalement. U wordt op de hoogte gehouden. ●

Wijsheid uit het oosten?

Janneke Donkerlo

Aandachtig gehoor

Traditionele behandelwijzen zijn de afgelopen 25 jaar toenemend populair geworden. Aanhangers van Oost-Aziatische geneeskunde beweren dat acupunctuur, kruidentherapieën en mindfulness al duizenden jaren met succes worden toegepast. Maar klopt dat wel? En hoe verhoudt de Oosterse levensfilosofie zich tot het Westerse individualisme en het *evidence based* gedachtengoed? Al deze zaken werden belicht in het jaarlijkse VtdK-symposium, dit jaar gehouden op 4 oktober in De Nieuwe Liefde te Amsterdam.

ACUPUNCTUUR EN DERGELIJKE

Sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw is acupunctuur ongekend populair in de Westerse wereld. Niet geheel toevallig hangt deze ontwikkeling samen met het bezoek van Nixon aan China, zo legde **prof. dr. Harmen Beukers**, emeritus hoogleraar in de geschiedenis der geneeskunde te Leiden, uit.

Toen Nixon in 1972 de Volksrepubliek China bezocht ging er letterlijk een wereld voor het westen open. Door het Amerikaanse charmeoffensief ontdooiden de politieke verhoudingen. Het tegelijkertijd opkomende cultuurrelativisme droeg bij aan de interesse en waardering voor Oosterse geneeswijzen.

In 1978 inventariseerde een Nederlandse wetenschappelijke delegatie wat er op dat moment in China op medisch vlak gebeurde, met name in de Chinese stad Shanghai. De Nederlandse artsen woonden operaties bij waarvan in éénderde van de gevallen ook gebruik werd gemaakt van acupunctuur in combinatie met westerse narcosemiddelen. Men was niet erg onder de indruk. In 1979 inventariseerde een Canadees instituut de gezondheidszorg op het platteland. Opvallend genoeg troffen zij daar juist geen behandelingen aan met de zogenaamde klassieke acupunctuur.

Het communistische China bestond op dat moment 30 jaar. Grote Roerganger Mao Zedong zag zich na het uitroepen van de republiek in

**Beukers gaf een zeer
rijk gedocumenteerd
overzicht over de op-
komst van de TCM**

1949 voor de onmogelijke taak gesteld om het verwaarloosde platteland te voorzien van medische zorg. Helaas ontbrak het aan voldoende opgeleide artsen. Onder die omstandigheden moest medische zorg simpel en goedkoop zijn. De communisten verkondigden daarom in de jaren veertig en vijftig dat westerse en traditionele oosterse geneeskunde gelijkwaardig waren.

Om medische zorg voor een half miljard mensen toegankelijk te maken, werden vervolgens de zogenaamde barefoot doctors ingezet, waarbij het verspreiden van communistische propaganda hand in hand ging met het verlenen van (beperkte) medische zorg. Dat Mao Zedong geen onderscheid wilde maken tussen traditionele en westerse geneeskunde was dus vooral een politieke keus. Die keus druiste in tegen het standpunt van de *Chinese Medical Association*. Deze wilde in 1949 juist de traditionele geneeskunde afschaffen: 'The unscientific native medicine is to be reoriented and duly abolished.' Reeds in 1953 had de CMA haar draai gemaakt en haar voorzitter Fu Lien-chang stelde toen: '... our ancient cultural heritage is the fruit of the genius and the creative labour of the Chinese people, ... rediscover the hidden treasures in our ancient science and art of healing, and make them available to the people, great achievements could result'. In de campagne *People for Health Work* (1958) luidde het dat 'campaign must be combined with urban and rural production' delivering medical care in such a way as to minimize disruption to production. Medical workers should go deep to the work sites. Er was sprake van 'five-to-the fields': carry out propaganda, conduct investigations, provide medicines, give treatment, work in the fields en van de 'three-

carry' method: carry medical supplies, water bottles and work tools. Nog later moeten Chinese ziekenhuizen operaties gaan uitvoeren onder zgn. acupunctuur-anesthesie, een gruwelijke episode uit de Chinese geschiedenis.

Ook andere Aziatische landen hadden hun eigen traditionele systemen: de Japanse Kampo geneeswijze bestond vooral uit kruidenmiddelen, terwijl de Koreaanse en Vietnamese geneeskunde gebaseerd waren op de Chinese geneeskunde. Overtuigend liet Beukers zien dat het begrippenapparaat van deze geneeswijzen onverenigbaar is met en onvertaalbaar naar de westerse geneeskunde. Alleen al het begrip 'Qi' is eigenlijk onvertaalbaar en kan wel twintig verschillende dingen beduiden: lucht, gas, wind, aura, kracht, woede, ziekte, energie, geur, bloed, verwarming en vele anderen.

Beukers illustreerde zijn betoog met fraaie historische plaatjes van oude documenten en krantenberichten.

**Danhof tijdens zijn
gloedvolle betoog**

KRUIDEN

Ook het gebruik van kruiden wordt in het westen doorgaans afgedaan als niet wetenschappelijk. Hogelijk verbaasd was de secretaresse van **prof. dr. Meindert Danhof**, hoogleraar farmacologie, dan ook toen zij hoorde dat haar baas op het symposium een lezing ging geven over Oosterse kruidenmedicijnen. Danhof is inderdaad geen voorstander van de Chinese kruidengeneeskunde. Hij is zich echter wel bewust van het nut van planten voor de farmacologie. Zijn lezing ging over de mogelijkheden en risico's.

Als student kreeg Danhof ooit als opdracht om uit wolfskers (*Atropa Belladonna*) de werkzame stof te onderzoeken op kwaliteit, zuiverheid en gehalte van de werkzame stof, namelijk atropine. Ook andere planten hebben duidelijk een farmacologische werking waar de medische wetenschap dankbaar gebruik van maakt. Zo is er het uit China afkomstige *Artemisia* tegen malaria. En *Taxus Brevi-folia* bevat een werkzame stof tegen kanker. Het gaat daarbij om een zeer ingewikkelde moleculaire structuur die moeilijk na te maken is. Toch is het belangrijk dat dit wel gebeurt. Planten hebben namelijk niet altijd dezelfde samenstelling. In te hoge concentraties zijn *Taxus* en *Belladonna* zeer giftig. De concentratie hangt onder meer af van de klimaatzone en de groeiomstandigheden. Bovendien zitten in een plant vaak meerdere componenten. Zo bevat cannabis 480 werkzame bestanddelen waarvan 79 cannabinoïden. Onderzoek en isolatie van deze bestanddelen is cruciaal om verantwoord gebruik te kunnen maken van de farmacologische eigenschappen. In 80% van de geval-

len van schizofrenie blijkt inmiddels dat het gebruik van cannabis een rol heeft gespeeld. Een ander voorbeeld waar het fout kan gaan, is een Chinees kruidenmengsel dat in het recente verleden in Brussel werd gebruikt door vrouwen tegen overgewicht. Een aantal van hen kwam met nierfalen op de IC terecht en moest een niertransplantatie ondergaan. 'Onzuiverheid' van weer een ander kruidenmengsel heeft geleid tot loodvergiftiging.

INTERACTIES

Dat medicijnen onderling elkaar kunnen versterken of tegenwerken is in de farmacologie bekend. Dat geldt ook voor het gebruik van 'natuurlijke' planten en kruiden. Er zijn drie vormen van interactie.

Bij 'synergie' versterkt de ene stof de andere. Zo gaan alcohol en valium een interactie aan, waarbij een heel klein beetje alcohol al zorgt voor een extra spierverslappende werking van het medicijn. Synergie is evenwel niet altijd verkeerd. Bij HIV medicijnen kan het heel nuttig zijn want dan doen de medicijnen in combinatie met elkaar meer dan ze als stand alone zouden doen.

De tweede vorm van interactie is 'antagonisme'. Hierbij is het gezamenlijke effect minder dan verwacht. Zo remt het St. Janskruid, dat bewezen effectief is bij milde vormen van depressie, de werking van chemotherapie. Dat is dus iets wat je absoluut niet wilt als je kanker hebt.

Bij 'zero interactie' doet elke werkzame stof wat hij moet doen, zonder de ander te versterken of te verzwakken.

Behalve de werkzame stoffen zelf, produce-

De Jong met zijn slotconclusies en het 'venijn in de staart'

ren de (fyto)-farmaca vaak afvalstoffen die op hun beurt ook een interactie aangaan in het lichaam. Tot slot zijn de vervalsingen van kruidenmengsels een reden van zorg. Dat probleem is overigens niet voorbehouden aan 'natuurlijke' middelen. Van producten die gekocht worden via het internet kun je nooit zeker zijn van de inhoud. In onder meer nep-Viagra zijn stoffen gevonden die er niet in horen te zitten. Vervolg is vaak lastig, omdat de pillen uit het buitenland komen. In bepaalde kruidenmengsels zijn corticosteroïden gevonden, wellicht omdat de makers van de mengsels zelf ook niet overtuigd waren van de werkzaamheid. Corticosteroïden zijn echter geen ongevaarlijke stoffen. Integendeel. Reden genoeg dus om niet op eigen houtje, en zeker al helemaal geen ongecontroleerde, medicijnen en kruidenmengsels te gebruiken. Aldus Danhof.

MINDFULNESS: MIST OF MIRAKEL?

En hoe zit het met de uit het oosten afkomstige mindfulness? Hierover liet **prof. dr. Joop de Jong**, emeritus hoogleraar culturele en internationale psychiatrie zijn licht schijnen. Mindfulness is een boeddhistische techniek die onder meer in Birma wordt toegepast. Het afgelopen decennium heeft het een hoge vlucht genomen in het westen.

In de kern beschouwd betekent mindfulness 'opmerkzaamheid' of 'aandachtsgerichtheid'. Het wordt in het westen gebruikt als meditatie-techniek om te focussen op het hier en nu met het doel zorgen of opdringerige herinneringen tot bedaren te brengen. In de gezondheidszorg wordt het met wisselend succes toegepast om

stress te reduceren, onder meer bij chronische lichamelijke klachten. Meta-analyses rapporteren 34% goede behandelresultaten. Dit percentage mag overigens niet verward worden met het placebo-effect, dit is al in de analyses verwerkt.

Toch bestaan er gerede twijfels over de behandelingseffectiviteit van de traditionele mindfulness. De Jong heeft ervaring met traumaverwerking in de derde wereld. Daar is het gebruikelijk om de Westerse benadering te exporteren naar de situatie van de 'cultureel andere'. Maar wat gebeurt er als dat proces zich in omgekeerde richting afspeelt? Dan blijkt dat het transporteren van boeddhistische elementen naar onze gezondheidszorg problematisch is. Het boeddhistische inzicht in de menselijke psyche verschilt hemelsbreed van de heersende opvattingen binnen de westerse psychologie en psychiatrie. Bovendien bestaat mindfulness uit verschillende behandel-elementen (mediteren, rituelen, studie en ethisch handelen) die in hun samenhang buitengewoon moeilijk wetenschappelijk te onderzoeken zijn. Daar komt nog bij dat de culturele verschillen tussen de oosterse en westerse levensbenaderingen onoverbrugbaar zijn. De oosterse levensfilosofie is gericht op het 'zijn', de westerse op het 'doen'. In het westen staat het actieve, assertieve individu centraal; in het oosten ligt de nadruk op gelijkmoedigheid, compassie, vrijgevigheid, mededogen en liefdevolle vriendelijkheid. Daar krijg je in het westen niet snel de handen voor op elkaar. Dat geldt ook voor het traditionele oosterse ritueel waarbij je de dag begint met 'dank-voor-de-ouders' meditatie. Depressieve westerse patiënten hebben vaak juist nog wel een appeltje te schillen met hun opvoeders. De westerse context is dus heel anders dan de oos-

terse. Bovendien gaat de boeddhistische leer uit van een leerproces van jaren, maar daar neemt de zorgverzekeraar geen genoegen mee.

OUDE WIJN IN NIEUWE ZAKKEN

Intussen lijkt de westerse variant van mindfulness weinig meer op de oorspronkelijke. Behandelars gebruiken een zelf ontwikkelde cocktail van ademhalingsoefeningen, dagelijks huiswerk, yoga, zitmeditatie en waarnemingsoefeningen met als focus vertrouwen, niet-streven, acceptatie en loslaten. Zo is er de 'rozijn-oefening', waarbij iemand leert om met volledige aandacht een rozijn te zien, te voelen, te ruiken en te proeven.

Een met veel bombarie gebrachte 'revolutionaire' methode blijkt bij nader inzien oude wijn in nieuwe zakken. Als jongetje leerde De Jong al dat het onmogelijk was om niet afgeleid te worden bij het bidden van een weesgegroetje of een onze vader. Dat gaf ook helemaal niets. Hij hoefde alleen te registreren dat hij was afgeleid en vervolgens zijn aandacht terug te leiden naar het gebed. Die mentale oefening is in wezen identiek aan het beoefenen van mindfulness. Ook een goede psychotherapeut zal een patiënt helpen de emoties en gedachten te erkennen en te beleven die de bron zijn van angst en pijn, en deze vervolgens los te laten.

GEEN RATIONALE

Wat ontbreekt bij het medisch toepassen van mindfulness is een goede rationale, een theoretisch model. Een psychotherapeutische behandeling is volgens westerse maatstaven gebaseerd op vier pijlers: de relatie tussen behandelaar en patiënt; een rationale die de klachten verklaart; die rationale resulteert in procedures of rituelen; en deze vinden plaats in een voorgeschreven context of instelling. Bij mindfulness is hier geen sprake van.

Is mindfulness dan schadelijk? Hoewel sommige mensen er wel degelijk flink van in de war kunnen raken, lijken de risico's beperkt, een beetje rust en bezinning kan meestal geen kwaad. Of mindfulness dan niet beter onder 'zelfzorg' kan vallen? Deze vraag leidde tot een discussie waarbij De Jong de stok in het hoenderhok gooide door er op te wijzen dat in Nederland, Amerika en Canada de helft van psy-

chiatrische patiënten, naast de psychofarmaca, ook gebruik maakt van Complementaire en Alternatieve Geneeswijzen (CAG). Op zich niet zo onbegrijpelijk als je bedenkt dat de psychofarmaca vaak niet erg effectief zijn, of gepaard gaan met heftige bijwerkingen.

BIJL OF FLORET?

De suggestie dat de VtdK bij het scheiden van het koren van het kaf op het gebied van CAG er goed aan zou doen de bijl voor de floret te vervuilen en op te houden met het op de man spelen, leidde in de discussie tot een reactie van de oud-voorzitter: de vereniging is niet gediend van CAG en distantieert zich van elke vorm van kwakzalverij. In de derde wereld is er vaak geen toegang tot westerse geneeskunde, maar als economische groei meer effectieve geneeskunde mogelijk maakt, dan moeten traditionele geneeswijzen wijken. En het gebruik van CAG in westerse landen bewijst nog geen effectiviteit en men dient oog te houden voor de schadelijkheid daarvan. Volgens De Jong is de manier waarop de vereniging haar doelstellingen nastreeft contraproductief en vormt daarmee een risico voor de volksgezondheid vanuit *Global Health Perspective*. Ook hierover waren de meningen, op zijn zachtst gezegd, duidelijk verdeeld.

VETERINAIRE ACUPUNCTUUR

Het was overigens in 1949 niet de eerste keer dat Chinese artsen zich uitspraken tegen de traditionele behandelwijzen, aldus **dr. Sjeng Lumeij**, veterinair specialist en laatste spreker op het symposium. In 1822 had de toenmalige Chinese overheid het al officieel verboden. De nationalistische regering deed hetzelfde honderd jaar later, overigens zonder resultaat. Het communistische bewind kampte zoals gezegd met een tekort aan goed geschoolde (dieren)artsen. Veel medische en veterinaire geschriften werden daarom in de jaren vijftig opnieuw bewerkt en in overeenstemming gebracht met de politieke ideologie van Mao Zedong. Hoewel er al voor de tweede wereldoorlog interesse bestond voor Oosterse filosofie en geneeskundige praktijken, gaf het bezoek van Nixon een extra boost aan de verspreiding van de zogenaamde klassieke acupunctuur en Chinese kruidengeneeskunde.

Lumeij schoffelde op elegante wijze het veterinaire TCM-concept onderuit

MISBRUIK VAN BRONNEN

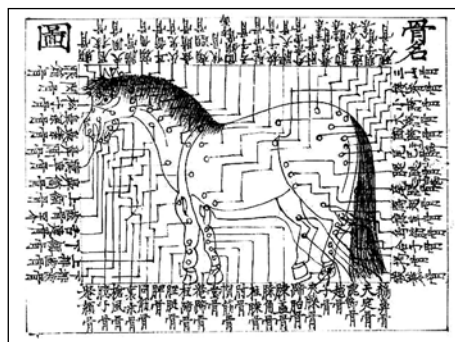
Wat betreft de veterinaire acupunctuur valt op dat de aanhangers ervan, al dan niet bewust, de bronnen waar zij uit putten misbruiken. De geschriften beschreven weliswaar fraaie doosjes met mesjes, boortjes en haaknaalden onder de noemer acupunctuur, maar deze instrumenten werden gebruikt voor het branden, cauteriseren, scarificeren, aderlaten, of draineren van abscessen, als ook voor het doen van gewrichtspuncties en kleine chirurgische ingrepen. De traditionele acupunctuur bij men-sen en dieren lijkt meer op het aderlaten zoals dat ook bij ons in de middeleeuwen gebruikelijk was. Sterker nog: het is aannemelijk dat Chinezen deze chirurgische kennis uit het westen hebben geïmporteerd. De eerste bewijzen van aderlaten komen uit het oude Egypte. De Grieken en Romeinen namen deze kennis over en beïnvloedden hiermee het westen. Waarschijnlijk is het gebruik van aderlaten via de zijderoute uiteindelijk ook in China terecht gekomen. Bij de thans in het westen populair geworden acupunctuur gaat het om mythologie en niet om het bereiken van chirurgische effecten.

Overigens kon de huidige vorm van acupunctuur in China eerder nauwelijks een rol spelen, al was het maar omdat pas aan het begin vorige eeuw de productie van zeer dunne naalden technisch mogelijk werd. Acupuncturisten die beweren dat de methode al duizenden jaren oud is doen dus aan geschiedvervalsing. De oudst bekende Chinese veterinaire tekst stamt uit de vroege middeleeuwen en hierin wordt geen melding gemaakt van acupunctuur. In het latere handboek paardengeneeskunde uit 1603 wordt

weliswaar het therapeutisch gebruik van naalden beschreven, maar daarbij gaat het om de dikke naalden en mesjes uit die tijd. De afbeeldingen in zeventiende-eeuwse manuscripten duiden op aderlaatplaatsen of botnamen. Op een plaatje uit 1635, getiteld *Botnaam*, staan de namen van de botten vermeld, zodat men wist waar men het paard moest palperen. Met acupunctuur had dit wederom niets te maken.

Het 'bewijs' dat vroeger acupunctuur bij varkens werd bedreven ontleen Westerse acupuncturisten aan een oude Chinese afbeelding van een varkensoor waar punten op staan aangegeven. Deze punten liggen echter op bloedvaten, wat duidt op aderlaatplaatsen. Dit lijkt veel op een oud Duits boerengebruik om de oorpunten van varkens te doorsteken bij vlekziekte.

Een ander voorbeeld van geschiedvervalsing met betrekking tot veterinaire acupunctuur is de interpretatie van een basreliëf uit het mausoleum van Keizer Taizong die overleed in 650. Hierop staat een generaal afgebeeld die een pijl trekt uit het gewonde paard van de keizer. Westerse acupuncturisten beweren dat het hier gaat

TCM bij het paard, maar niet heus. Botpunten

om het prikken van het paard teneinde het te stimuleren voor de strijd. Het reliëf laat echter zien dat de generaal zijn eigen paard aan de keizer afstond zodat deze niet op zijn gewonde dier hoefde te rijden.

Allerlei afgeleide vormen van acupunctuur zijn ook pas later ontwikkeld. Zo is er bijvoorbeeld de 'auriculaire acupunctuur'. Deze werd in de jaren vijftig geïntroduceerd door een Franse arts. Volgens zijn intuïtie was de 'antihelix van het oor gecorreleerd met de wervelkolom in de omgekeerde richting'.

HOLISME

Vele malen belangrijker in de Chinese traditionele geneeskunde was de kruidenleer. Chinese genezers maakten gebruik van fyto-farmaca, (geneeskrachtige kruiden, planten en mineralen). Empirische kennis over de werking hiervan was doorgegeven van generatie op generatie. Daarnaast was er – op een heel ander niveau – een medische traditie die filosofisch en moralistisch van aard was. Deze traditie was geworteld in het Confucianisme en het Legalisme waarin de nadruk lag op gehoorzaamheid aan wetten die openbaar waren afgekondigd, voor iedereen golden en gehandhaafd werden met strenge straffen. Het ging uit van yin en yang en van de vijf elementen water, vuur, hout, aarde en metaal. Aan de hand van deze filosofie werden voor de verschillende gebieden in het Chinese Keizerrijk verschillende behandelwijzen voorgeschreven. Deze top down benadering stond haaks op de fyto-farmaceutische traditie die juist uitging van een lang en gezond leven voor iedereen, los van hiërarchie en een centralistisch politieke orde.

In de 12e en 13e eeuw werden er in China pogingen gedaan om de drie benaderingen (de filosofische, de fyto-farmaceutische en de chirurgische) bij elkaar te brengen. Japan, Vietnam en Korea ontwikkelden vanuit dezelfde ideeën en ervaringen hun eigen mix. Latere moderne technieken en mogelijkheden leidden in de tweede helft van de twintigste eeuw in het

westen tot nieuwe mengvormen, resulterend in elektroacupunctuur en anesthesie-acupunctuur.

Overkoepelend verschil met de huidige *evidence based medicine* is dat de traditionele oosterse benadering holistisch is en dat de kosmos er een grote rol in speelt. Daarin houdt alles verband met alles, waarbij iemands fysieke toestand geen statisch gegeven is, maar onderhevig aan transformaties en opeenvolgende fases. Bij de behandeling is sprake van een streven naar harmonie, naar een liefdevolle relatie tussen de verschillende elementen vuur, water, hout, aarde en metaal. De gebruikte begrippen zijn metaforisch en zijn niet in een enkel begrip te vangen. Toch gebeurde dat bij de introductie in het westen. Toen de Oosterse geneeswijzen in zwang raakten, werden complexe begrippen als Qi bijvoorbeeld vertaald met wind (door het gebruik van naalden zouden schadelijke winden kunnen ontsnappen) of met energie. De vertaling met het woord energie stamt uit 1934 toen de thermodynamica een grote rol speelde in de wetenschap. Het lag dus voor de hand om het woord energie te gebruiken om iets te duiden wat vanuit een westers denken niet te begrijpen is. Later werd ook het begrip meridianen (energiebanen) geïntroduceerd om iets uit te leggen wat niet uit te leggen valt.

Afgezien van de niet-wetenschappelijke – want op intuïtie gebaseerde – rationale van de moderne acupunctuur, benadrukte Lumeij dat er inmiddels 28.000 studies zijn gedaan naar de mogelijke werking ervan bij mensen en dieren. Uit alle onderzoeken is nul resultaat gekomen, afgezien van het placebo-effect. 'Hoeveel onderzoeken moeten er nog gedaan worden?', zo vroeg Lumeij, die zijn voordracht verluchtte met prachtige historische Chinese afbeeldingen met hun onbegrijpelijke karakters. ●

Janneke Donkerloo is journaliste en schrijft onder andere in *Trouw*, *Het Parool*, *NRC Handelsblad*, *Vrij Nederland*, *Arts en Auto* en *Binnenlands Bestuur*.

Ad hominem

C.N.M. Renckens

‘We believe that the health of a culture is measured in part by the vigor with which its immune system responds to nonsense.’

Gross en Levitt, *Higher superstition* (1998), p. 217.

CHRIS VERAART 1944-2014

Strafrechtadvocaat Veraart is op 24 oktober in zijn woonplaats Bergen overleden aan de gevolgen van MS, waaraan hij sinds 1981 leed. Veraart kreeg bekendheid als verdediger van aangeklaagde familieleden van vrouwen die zich tijdens hypnotherapie gruwelijke gebeurtenissen uit hun jeugd zoals incest, rituele kindermoord of abortussen herinnerden. Deze ‘hervonden herinneringen’ zouden leiden tot psychische moeilijkheden in het latere leven en tot de meervoudige persoonlijkheidsstoornis, waardoor men tot wel soms tientallen verschillende persoonlijkheden zou kunnen hebben. Veraart won onder andere de bekende zaak tegen de magnetiseur en onbevoegde psycho/hypnotherapeut Kieft, die zelf geloofde in de verhalen van zijn slachtoffer en haar daarin stijfde, tot groot leed van de valselijk beschuldigde familieleden. Kieft deed zijn smadelijke beschuldigingen aan het adres van de verblufte familieleden ook in een berucht geworden kritiekloze NCRV-tv uitzending in 2000, ‘*Verborgene moeders*’. Hij deed later vergeefse pogingen om Veraart via het advocatentuchtrecht veroordeeld te krijgen. De NCRV moest in 2002 erkennen dat zij smaad had gepleegd. De epidemie van hervon-

den herinneringen deed zich voor in het laatste decennium van de vorige eeuw. Veraart schreef er een belangrijk en invloedrijk boek over, *Valse zeden*. In 2004 kwam de Gezondheidsraad met een rapport waarin stond dat herinneringen aan bijvoorbeeld seksueel misbruik die pas tijdens een therapie naar boven komen onbetrouwbaar zijn en niet gebruikt mogen worden in een strafproces. De hypnotherapie is sindsdien aanzienlijk minder populair geworden en vindt thans vooral aanhangers onder kinderartsen die menen dat hypnose effectief is tegen buikpijn bij kinderen. Zij noemen zich integratieve kinderartsen, dus waakzaamheid blijft geboden.

GEERT CORSTENS VERTREKT ALS PRESIDENT VAN DE HOGE RAAD

Magistraten waren vroeger anonieme personen die je in de media niet vaak tegenkwam. Ook in de rechtszaal bleven zij vaak anoniem en nog altijd ontbreken er naambordjes, die aan geïnteresseerden in de zaal of zelfs de direct betrokkenen duidelijk kunnen maken wie daar in die zwarte toga optreedt. De rechterlijke macht en de medische stand zijn van oudsher professionele organisaties, die een zo ingewikkeld

kennisdomein beheren dat de samenleving dat nauwelijks kan controleren en die daarom de keuzen van die professionelen moet vertrouwen en ratificeren. De samenleving moet er daarbij van uit kunnen gaan dat de opleidingen van artsen en juristen in orde zijn, dat zij hun beroep op homogene wijze beoefenen en dat de beroepsgroep ook een sterke interne discipline handhaaft, waardoor de leden van die professie ook een grote mate van onderlinge uitwisselbaarheid kunnen hebben. In die ideale wereld kunnen magistraten en ook artsen redelijk anoniem blijven en worden doorgaans hun namen vergeten na gedane zaken. Gelukkig het land, schreef Jan Blokker eens, waarin het publiek de namen van de procureurs-generaal niet kent. En Reve noemde anonimiteit eens het offer van het (medisch) beroep: je redt mensenlevens, maar later weten de patiënten je naam niet meer en klagen ook nog eens over de kwaliteit van het ziekenhuiseten, omdat 'de groenten niet gaar waren'.

Corstens gaf op 26 oktober een afscheidsinterview aan Buitenhof waarin hij aandacht vroeg voor een nieuwe tendens in onze rechtspraak: het schikken en afkopen van zaken zonder dat er een rechterlijk oordeel aan te pas komt. Hij vindt dat de samenleving vooral bij grote zaken recht heeft op een rechterlijke uitspraak over de schuldvraag. De Hoge Raad heeft ook tijdens Corstens' presidentschap te maken gekregen met de kwakzalverij en dankbaar herinneren wij ons zijn uitspraak in de zaak-Siczkesz, toen hij de Vereniging van de (financiële) ondergang redde door de door ons gehanteerde definitie van kwakzalverij te legitimeren.

Ik matig mij niet aan te kunnen oordelen over Corstens' kritiek op de schikkingen van OM en verdachten, maar zij deed mij wel denken aan het Amerikaanse boek dat ik kort geleden heb gelezen. Het werd geschreven door de advocaat Richard Jaffe, die vele kwakzalvers heeft verdedigd. Zonder veel valse bescheidenheid noemde hij zijn boek *Galileo's lawyer* en gaf het als ondertitel: *Courtroom Battles in Alternative Health, Complementary Medicine and Experimental Treatments*. Jaffe blijkt een gelovige waar het op alternatieve geneeskunde aankomt, een enorme opschepper over zijn eigen prestaties en slimmigheden en is vaak een ademloos bewonderaar van de 'helden' die hij moet verdedigen tegen de perfide FDA en andere rechtscol-

leges. Zijn cliënten moesten 'eerst hun overheid bevechten voordat zij tegen hun ziekte konden vechten' en dit type retoriek staat overal in het boek te lezen. Hij geeft allerlei trucs die dienen om de om de rechtsgang te vertragen en jury's te beïnvloeden. Ook schakelt hij politici in, die de kant van terminaal zieke patiënten kiezen. Hoe durft de FDA deze mensen hun laatste hoop – ze zijn allemaal opgegeven – te ontnemen? Tot zijn klanten behoorden kwakzalvers als Revici, Burzynski en Vriesendorp, daarnaast acupuncturisten, naturopaten, chiropractoren en dergelijken. Hij wint soms en verliest af en toe, maar bijna onverteerbaar zijn de opsnijderijen over eigen slimmigheid en uithoudingsvermogen, de ad hominem uitvallen naar rechters en OM-medewerkers, terwijl de toepasbaarheid van de aanpak van Jaffe in onze rechtsomgeving eigenlijk nihil is. Dat heeft twee oorzaken: er is vaak sprake van een lekenjury en die jury wordt bespeeld met theater, terwijl er heel vaak 'settlements' plaats vinden: de schikkingen waartegen Corstens zo waarschuwt.

MINISTER KAMP ALS SINTERKLAAS

Minister Kamp, toekomstig Kackadoris-kandidaat

Het onderwerp is in dit tijdschrift al herhaaldelijk aan bod gekomen en wetenschappers als Ira Helsloot, Luc Bonneux en Bart van Wees hebben er de staf al over gebroken (zie *NTtdK* 2, 2013:1-8 en *NTtdK* 1, 2014:5-7): de idiote plannen van Kamp, goedgekeurd door ons parlement, om alle hoogspanningskabels in ons land naar ondergronds te verplaatsen (kosten 4440 miljoen) en om de bewoners van onder de niet begraafbare hoogspanningskabels gelegen woningen een uitkoopregeling aan te bieden (kosten 140 miljoen, 375 woningen). En dat alles niet om op Keynesiaanse wijze de economie te stimuleren, noch uit esthetische overwegingen, maar vanwege het door voornoemde auteurs weerlegde idee dat er gezondheidsschade zou kunnen voortkomen uit die kabels. Deze produceren echter een zo zwak laagfrequent elektromagnetisch veld dat er geen schade aan

DNA denkbaar is: een biologische rationale ontbreekt dus, zoals onder anderen Van Wees, hoogleraar fysica te Groningen, niet moe is te herhalen en onder de aandacht te brengen van het Kennisplatform Electromagnetische Velden (EMV). De schade, zoals tot voor kort op de website van het Kennisplatform vermeld stond, bestond uit het optreden van één extra geval van kinderleukemie in twee jaar. Waarom alleen leukemie gevolg zou kunnen zijn van deze EMV en niet andere soorten kanker, ook daarvoor ontbreekt een biologische verklaring, hetgeen de theorie, waarop onder andere onze regering en ons parlement zich hebben gebaseerd, zo mogelijk nog minder plausibel maakt. Recent het heeft Kennisplatform de berichtgeving op zijn website eindelijk aangepast: de zin 'Kinderen die nabij hoogspanningslijnen wonen hebben een verhoogde kans op leukemie' is vervangen door 'mogelijk een verhoogde kans'. Te laat voor de schatkist en ook trouwens voor een aantal inwoners van de gemeente Zaanstad. *NRC Handelsblad* meldde op 21 oktober dat er in het appartementencomplex De Dikkert, waar 26 koopwoningen deel van uit maken, bij zeven bewoners een brief van Kamp is binnengekomen met het aanbod om zich te laten uitkopen tegen de marktwaarde. De andere bewoners, die net niet onder de kabels wonen, vragen zich af wat er nu gaat gebeuren met die leegstaande woningen. Worden ze dichtgetimmerd met verpaupering en ongezelligheid als gevolg? En hoe weten de bewoners die net niet onder die kabels lopen, dat hun gezondheidsklachten niet (ook) veroorzaakt worden door die onzichtbare vijand? De krant spreekt van voer voor advocaten en dat ligt voor de hand. Minister Kamp belooft 'goed overleg' en de gemeente gaat in het voorjaar informatieavonden organiseren. Het jonge VVD-talent Halbe Zijlstra heeft de Meester Kac-

kadorisprijs al eens ontvangen en de vraag rijst of nu zijn partijgenoot Kamp wegens vergaand bijgeloof die eer ook eens te beurt moet vallen. De gigantische verspilling van belastinggeld vraagt om een nominatie, maar wellicht is het Kennisplatform EMV een nog betere kandidaat. Daar immers zou de stand der wetenschap bijgehouden moeten worden en zulks gebeurt aantoonbaar niet. Men laat teveel de oren hangen naar maatschappelijke druk en onrust en de voorzitter van het Platform was enkele jaren geleden ook niet te beroerd om een boek met allerlei onzinnige en rampzalige desinformatie over de gevaren van EMV-straling in ontvangst te nemen. De jury beslist.

EPKE ZONDERLAND EN CHI

Het bestuur werd er van verschillende kanten op geattendeerd dat de firma CHI, waarvan Zonderland sponsoring accepteerde totdat hij er door de VtdK op werd gewezen dat de claims van de firma toch wel erg alternatief waren en hij zijn contract beëindigde, op haar website en haar facebookpagina foto's publiceerde waarin Zonderland nog T-shirts droeg met de firma-naam erop. Wij informeerden onmiddellijk bij zijn manager hoe dit zat; Epke was kort tevoren opnieuw wereldkampioen geworden. Het geruststellende antwoord luidde als volgt:

'Geachte heer Renckens, Hartelijk dank voor uw bericht en felicitaties. Ik zal uw felicitaties aan Epke overbrengen. Epke staat vanaf 1 januari 2014 niet meer onder contract bij Chi. Hoe Epke nog op hun social media verschijnt is ons een raadsel en we zullen dit uitzoeken. Nogmaals hartelijk dank voor uw opmerkzaamheid.

Met vriendelijke groet, Johan Boesjes, manager'

Hoe CHI Epke's foto wederrechtelijk op zijn Facebookpagina zette na diens tweede wereldtitel

Lopende zaken

C.N.M. Renckens

“Het overkomt de huichelaar soms dat hij zichzelf ervan overtuigt de deugden te bezitten die hij zich aanmatigt; zoals de kwakzalver, door steeds maar hoog op te geven van de heilzame werking van zijn zalf, uiteindelijk zelf gelooft wat hij zegt en zich er zelf mee inwrijft.”

John Petit-Senn Frans schrijver 1790-1870

PLUUT

In het vorige nummer moesten wij nog melden dat Pluut, de geestelijk vader van zeven kwakfondsen voor goede doelen, in hoger beroep zou gaan tegen het voor hem zeer nadelige vonnis van de Amsterdamse rechter. Bij nader inzien heeft hij hiervan af gezien en inmiddels is de termijn waarbinnen dat nog zou kunnen ruimschoots verstreken. Vermoedelijk heeft zijn reputatiemanager Charles Huijskens hem aldus geadviseerd, nadat deze eerst nog een juichend persbericht had geproduceerd waarin de uitspraak tot een soort overwinning van Pluut werd geframed. De mogelijkheid van een bodemprocedure tegen ons is nog altijd aanwezig, maar aanwijzingen daarvoor hebben wij momenteel niet. Toen het er nog de schijn van had dat er een hoger beroep zou komen, is de VtdK verder gegaan met het spitten in Pluuts zakelijke imperium en in zijn vastgoed-portefeuille. Ook werd meer inzicht in zijn financiële handel en wandel verkregen. Al deze feiten kunnen ons zeer van pas komen ingeval er opnieuw moet worden geprocedeerd, maar hier volstaan wij met de constatering dat goed te begrijpen is waarom Pluut thans van hoger beroep heeft afgezien. Hoewel Pluut er tijdens de rechtszaak

een groot punt van maakte dat hij diverse opdrachtgevers had verloren door de negatieve publiciteit lijkt de reputatieschade die erdoor is aangericht zeer beperkt. De goede doelenfondsen komen ook na deze geruchtmakende affaire nauwelijks van hun plaats, druk bezig als zij kennelijk zelf zijn met reputatiemanagement na enkele pijnlijke zaken. Wel werd Pluut in zijn woonplaats afgevoerd van een plek op de kandidatenlijst van een plaatselijke politieke partij, waarvoor hij eventueel gemeenteraadslid zou worden, terwijl zijn kompaan Van der Wolk niet de baan kreeg als voorzitter van de Wassenaarse Ondernemers Federatie, waar hij bijna al voor benoemd was. In dit verband mag een eervolle vermelding van prof. B.J. van Royen, hoogleraar orthopedie aan het VUmc, niet onvermeld blijven. Twee van zijn medewerkers hadden eind 2013 geld geaccepteerd van twee van Pluuts kwakfondsen, zonder zijn medeweten. De Stichting Kanker Behandeling en Preventie en de Stichting Artrose Zorg hadden zich opgedrongen aan onderzoekers van Van Royens afdeling en respectievelijk meteen 5.000 en 10.000 euro overgemaakt. Er leek dus eind 2013 – opvallend! – dringend behoefte te bestaan aan respectabel onderzoek dat mede door Pluuts fondsen werd gesteund. Van Royen wilde

dit geld uit zo'n omstreden bron niet accepteren en heeft alle bedragen teruggestort, meteen toen hij er eind januari 2014 van hoorde.

MOLINA, DOCTOR IN DE CHIROPRACTIE

Het is onze lezers bekend: het Leeuwarder Hof sprak in april jl. uit dat de Mexicaans-Drentse chiropractor Molina de doctorstitel mag voeren. Zijn gebrekkige opleiding met veel bijgeleef en business administration ('Hoe regel ik dat mijn cliënten steeds terug komen ook als ze geen klachten meer hebben?') wordt gelijk gesteld aan een titel die in ons land tot aan april jl. was voorbehouden aan hen die een academische studie afgerond hadden en vervolgens een proefschrift met succes hadden verdedigd. Omdat de termijn voor het aantekenen van cassatie kort was, trachtten wij de VSNU (samenwerkende universiteiten) en de DUO te Groningen te mobiliseren om de advocaat-generaal toch vooral in hoger beroep te laten gaan. Deze deed dat gelukkig, maar de DUO ging hier niet over en van de VSNU hebben wij niet eens antwoord gekregen. Het kan hun kennelijk niets schelen. Begin november hebben wij bij de Hoge Raad naar de voortgang van de cassatieprocedure geïnformeerd, maar het bleek dat men het gehele dossier weer geretourneerd had naar het Hof in Leeuwarden, omdat de cassatie niet 'ad hominem', dat wil zeggen in persoon was 'betekend' bij Molina. Deze geheimtaal betekent dat hij vis à vis op de hoogte gesteld had moeten worden door het Leeuwardense OM dat cassatie werd ingesteld! Navraag bij die instantie, officieel Ressortsparket Arnhem/Leeuwarden geheten, leerde ons dat daar een grote achterstand heerst en dat niet zeker was of Molina een en ander al wist. Het zou worden nagegaan en daarna zou de cassatieprocedure hopelijk snel (ik weet niet zeker of men die term eigenlijk wel kent in onze rechtspraak) van start kunnen gaan.

VAN BROEKHUIJZE

De lezer kent de naam van deze Ridderkerkse advocaat annex chiropraxiefanaat en amateur-astroloog van de talrijke verloren procedures, waarin steeds chiropractoren werden aangevalen of zelf de aanval kozen. Naast Molina heeft ook de naam van de Amsterdams-Amerikaanse

chiropractor Langweiler zich gevestigd in het collectief geheugen van onze Vereniging. Hij kwam onder de aandacht van onze voorzitter omdat hij in *Het Parool* adverteerde met de ongelofelijke claim dat hij met zijn chiropraxie 85,5% verbetering van neuropathieklachten (zenuwpijnen) zou kunnen bewerkstelligen. De Jong spande een zaak tegen hem aan bij de Reclame Code Commissie (RCC) en uit wraak deed Langweiler hetzelfde tegen haar bij het tuchtcollege voor de gezondheidszorg, dat volgens de thans vigerende wetgeving een dergelijke klacht ook nog in behandeling moest nemen. Langweiler verloor zo'n beetje alles, maar had ook nog een appeltje te schillen met de RCC. Hij meende dat een uitspraak van eind 2012 niet correct tot stand was gekomen. De kantonrechter oordeelde dat Langweiler, bijgestaan door Van Broekhuize, gelijk had en veroordeelde in maart 2013 de RCC. De RCC ging in hoger beroep en Langweiler koos – verstandig, want met Van. B. verlies je vrijwel steeds – een andere advocaat. Het Hof deed op 22 april 2014 uitspraak en vernietigde de uitspraak van de kantonrechter. Die heeft iets toegewezen wat helemaal niet gevorderd was (nl. verwijzing naar de voltallige RCC). Verder was de beslissing van de voorzitter van de RCC noch qua inhoud, noch qua wijze van totstandkoming onrechtmatig. Langweiler mag het gros van de proceskosten betalen. Dat is een bedrag van ongeveer 2.000 euro. Wij zijn door Laurens Dragstra op deze uitspraak geattendeerd, die pas in oktober 2014 op de website rechtspraak verscheen. Voor Van Broekhuize moet het een hard gelag zijn een van de weinige zaken waarin hij wel succes had nu te moeten zien verdampen. (voor de geïnteresseerden: <http://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:GHAMS:2014:1459&keyword=ghams%3a2014%3a1459>)

DR. MICHELS, NATUROPAAT TE VINKEVEEN

De aangifte wegens misbruik van de doctorstitel tegen deze ex-verpleger dateert al weer van maart 2013, maar veel schot zit er niet in de zaak. In een telefonisch contact met de verbaliserende politiemann liet deze doorschemeren dat hij iets over een sepot had vernomen, samenhangende met de uitspraak van het Leeuwarder hof in de zaak-Molina. Ook noemde hij een

**Michels en Renckens voor
Felix Meritis in 2013**

naam van de persoon die op het OM de zaak zou behartigen. Ik heb haar een brief gestuurd met uitleg over de justitiële dwaling in de Leeuwarder uitspraak (zoals bleek uit de ingestelde cassatie en uit het commentaar van Dragstra) en drukte haar op het hart de zaak niet te seponeren maar veeleer aan te houden. Daarop hoorde ik totaal niets en begin november informierend naar de voortgang krijg je alleen Slachtofferhulp aan de lijn, die nergens van af weten en je ten slotte aanraden een email te sturen met daarin de redenen van de haast... Onverwacht kwam er op 13 november toch nader bericht van Slachtofferhulp: 'De laatste stand van zaken is dat het proces verbaal 27 Juli 2014 vanuit het Openbaar Ministerie, retour is gestuurd naar de Politie voor aanvulling van het proces verbaal. Hiervan bent u ook op de hoogte gebracht. (klopt niet, CR.) Het proces verbaal is

nog niet teruggestuurd naar het Openbaar Ministerie. Politie is nog bezig met het aanvullend onderzoek.' We wachten het maar weer af.

Het enige serieuze nieuwsfeit dat nog over de man te melden is, dat hij er na tien jaar ononderbroken activisme nu in zoverre de brui aan heeft gegeven dat hij zich niet meer vertoonde bij de ingang van de Nieuwe Liefde, waar wij de jaarvergadering hielden. Tien jaar lang heeft hij bij elke jaarvergadering staan posten en deelde dan welgeschreven en zeer gedetailleerde brochures uit waarin het doen en laten van de VtdK werd becommentarieerd. Hij werd dan stevast begeleid door enkele jonge vrouwelijke aanhangers en deed mij altijd erg aan Lou de Palingboer denken. De traditie begon in 2005 bij de viering van ons 125-jarig bestaan. Hij liet toen zwarte ballonnen op ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de reguliere geneeskunde. ●

Achterflap brochure uit 2005

Kwakzalvende artsen buitengewoon succesvol op juridisch front

C.N.M. Renckens

In kringen van beroepsgenoten hebben ze geen enkel gezag, hun geneeswijzen maken geen deel uit van het medisch opleidingscurriculum, ze komen niet voor in richtlijnen of standaarden en ze worden niet vergoed vanuit het basispakket van de zorgverzekeraars, maar bij de rechter kunnen ze nog wel eens een potje breken. Drie recente voorbeelden.

HCG-KUREN TER VERMAGERING

Al decennia lang maakt de Ooyse arts Menko gebruik van de zogenaamde HCG-vermageringskuren, een vorm van kwakzalverij waarbij het slachtoffer zich dagelijks 150 IE HCG-hormoon inspuist en daarbij dan heel gemakkelijk een 500 calorieëndieet kan volhouden. De man kreeg al in 2002 een waarschuwing van het tuchtcollege maar ging door. De IGZ heeft nu getracht aan die praktijk een einde te maken, maar beet in hoger beroep in het stof. Volgens de Raad van State is HCG in deze zeer lage dosering geen geneesmiddel meer en heeft de behandeling ook geen betrekking op de behandeling van een ziekte. De verdediging hanteerde het feit dat HCG in deze dosering geen fysiologisch effect meer kan hebben zelf als argument. In zijn praktijken zal hij wel iets anders beweren. Ik heb het curieuze arrest in het *Nederlands Tijdschrift voor Obstetrie en Gynaecologie* beschreven, waarvan de redactie IGZ om commentaar had gevraagd. Tot onze vreugde blijkt zij toch niet geheel ontwapend te zijn in haar strijd tegen de HCG-kwakzalverij. Bij monde van dr. Annejet P. Meijler, programmadirecteur Geneesmiddelen IGZ en ir. Bas van der Heide, coördinerend/specialistisch senior

inspecteur, liet zij weten dat er sinds 2011 25 meldingen zijn onderzocht. Zeventien aanbieders hebben een waarschuwing gekregen voor reclame voor HCG-afslankkuren op hun websites. Aan één kliniek is na herinspectie van de website een bestuurlijke boete opgelegd, op grond van de reclameregels in de Geneesmiddelenwet. Deze boete is nu in hoger beroep ongedaan gemaakt, omdat HCG in de gebruikte dosering door de rechter niet als geneesmiddel wordt beschouwd. Voor het overige bleek na herinspectie het grootste deel van de aanbieders gestopt met reclame en aanbod van HCG-afslankkuren. De inspectie heeft voor diverse overtredingen van de Geneesmiddelenwet bestuurlijke boetes opgelegd aan de kliniek, een apotheek en twee groothandels. Het aanbod van HCG bij deze kliniek is gestopt. Bij twee aanbieders is het onderzoek nog niet afgerond, vanwege de uitspraak van de Raad van State.

Op 8 maart 2011 is een gepensioneerd huisarts op basis van eerder onderzoek van de inspectie door de rechtbank in Assen veroordeeld tot een taakstraf en een boete voor het voorschrijven van HCG bij afslankkuren. Ook besloot de rechter tot het ontnemen van het wederrechtelijk verkregen voordeel. Een arts die HCG voorschrijft voor andere doeleinden

dan vruchtbaarheidsbehandelingen, aldus de IGZ, loopt daarmee niet alleen een groot risico van het niet leveren van verantwoorde zorg maar ook van handelen in strijd met de Geneesmiddelenwet. Voor apothekers geldt dat zij receptgeneesmiddelen alleen aan en op naam van een patiënt mogen afleveren, of op naam van een arts voor de uitoefening van zijn praktijk. Apothekers moeten zich er hierbij van vergewissen dat zij verantwoorde zorg leveren. De Geneesmiddelenwet en de reclameregels daarin gelden alleen als duidelijk is dat het product een geneesmiddel is. Het ligt voor de hand dat de aandacht nog meer gaat verschuiven van het beoordelen van reclame voor HCG naar het beoordelen van het medisch handelen van de betrokken arts.

SCHRAPPING TROSSÈL UIT BIG-REGISTER ONGEDAAN GEMAAKT

De Rotterdamse arts Trossèl, ook al decennia actief in de kwakzalverij in zijn Preventief Medisch Centrum te Rotterdam, kwam enkele jaren geleden weer eens in opspraak toen hij bij neurologische aandoeningen als MS en ALS stamceltherapie ging toepassen. Hij ronselde ook patiënten in België en Engeland. Vorig jaar is hij in Engeland door de GMC uit het beroep gezet. De Commissie BIG nam die schorsing automatisch over, zoals een Europese afspraak voorschrijft: schorsing in een van de EU-landen leidt automatisch tot schorsing in alle EU-landen. Trossèl ging in beroep, verloor eerst maar won in hoger beroep. De schorsing werd ongedaan gemaakt: de regel op grond waarvan schorsing in een EU-land wordt overgenomen in een ander EU-land dateert namelijk van nadat Trossèl in Engeland was geschorst en de GMC nam daarbij ook in aanmerking dat Trossèl een parkeerboete niet had betaald. In Nederland zou dat geen rol hebben gespeeld. Ook zou de stamcelbehandeling in Engeland wel maar in ons land niet verboden zijn. Trossèl begon zijn carrière in zijn Rotterdamse kliniekje met acupunctuur, celtherapie, chelatietherapie, bioresonantietherapie, chiropraxie, ayurveda, vitaalveldtherapie, ozontherapie, sonotherapie volgens Nagy en HCG-kuren. Later volgden afweerversterkende thymustherapie, ayurveda, celtherapie, chelatietherapie, chiropraxie, collageenbehandeling tegen

rimpels, darmspoeling (colon-hydrotherapie), echografie, Gerovital H-3-therapie, reïntegratieprogramma bij dreigende arbeidsongeschiktheid, hormoonregulering, huidtherapie, neuraaltherapie, niet-toxische tumorthherapie (Houtsmullerdieet), ozontherapie, preconceptie care voor aanstaande ouders, Prognosdiagnose en -therapie, psycho-kinesiologie, stamceltherapie, Traditionele Chinese geneeskunde, vitaalveldtherapie, voedingsadviezen en voedingssupplementen (prijsindicatie: gesprek met arts van dertig minuten €65,- en darmspoeling €84). Bloedonderzoek laat Trossèl veelal uitvoeren door het Europees Laboratorium voor Nutriënten van Vogelaar te Utrecht en af en toe in Antwerpen. Vogelaar bracht vorig jaar enige dagen in de cel door, hij is failliet en wordt juridisch vervolgd wegens fraude. Trossèl was ook nog zo vriendelijk om ten behoeve van Pluut, met wie hij enige tijd samenwerkte en van wie zijn stichting ook geld ontving, een brief te schrijven die hem in het kort geding tegen de VtdK moest helpen.

SLEEUIJKSE NAALDARTIEST VOORLOPIG VRIJGESTELD VAN BTW-HEFFING

De arts-acupuncturist Korthout uit Sleeuwijk heeft met een voorlopig gunstig resultaat bezwaar gemaakt tegen de btw-heffing, die er sinds 2013 op alternatieve geneeswijzen moet worden betaald. Een rechter in Breda stelde vast dat acupunctuur in Utrecht en Groningen deel uitmaakt van het curriculum en dat ZonMw zich in haar *Signalement* met betrekking tot complementaire geneeswijzen optimistisch had uitgelaten over deze geneeswijze, die bovendien in enkele ons omringende landen erkend zou zijn. De Belastingdienst gaat in hoger beroep. Houdt het vonnis stand, dan kost dat de staat 65 miljoen aan btw-opbrengst en valt het effect van dit 'remgeld' op de alternatieve consumptie helaas weer weg. De verwachting is dat meer alternatieve artsen met andere 'specialisaties' in proefprocessen de hardheid van de nieuwe fiscale wetgeving op de proef zullen gaan stellen. Naar aanleiding van deze uitspraak hebben wij contact opgenomen met de Groningse decaan en aldus vernomen dat er in het facultatief keuzeonderwijs soms aandacht wordt besteed aan acupunctuur, in het

kader van de competentie ‘maatschappelijk handelen’. Deze competentie is onderdeel van het verplichte Raamplan Arts-opleiding 2009. Dat daar een Chinese acupuncturiste werkt die geen arts is maar zich arts, dokter, dr. en professor noemt, daar tilt de decaan kennelijk niet zo zwaar aan. Directeur Aartsen van het UMCG

vindt het trouwens ook helemaal niet erg dat het *Hwa To Centre*, daarover spreken wij, zich op het terrein van het UMCG bevindt en opsniijdt over zijn samenwerking met de Groningse universiteit. Allemaal prima, kennelijk onder het motto ‘Het zijn vervelende kwakzalvers, maar het zijn wel onze vervelende kwakzalvers’. ●

Mr. Jos Aartsen
in 2012. voorzitter
RvB UMCG

In memoriam prof. dr. P.A. van Zwieten

Op 17 september 2014 is ons lid Piet van Zwieten overleden.

Van Zwieten, geboren 20 mei 1937, was een invloedrijk hoogleraar farmacologie, vanaf 1971 bij Farmacie UvA en na de opheffing van deze (sub) faculteit bij het AMC. In 2002 ging hij met emeritaat.

Van Zwieten was van huis uit chemicus, zijn leermeester was de organicus Huisman(UvA). De overgang naar farmacologie voltrok zich in Kiel (bij de toen bekende Lullmann), waar hij de doctorsgraad behaalde. Hij werd beroemd om zijn cardiologisch onderzoek.

Velen zullen niet hebben geweten dat Van Zwieten chemicus was. Misschien verklaart deze exacte achtergrond zijn aversie tegen alternatieve stromingen in de therapie. Hij leek in deze zin op zijn collega E.J. Ariëns, ook met een chemische achtergrond, zij het dat hij in dit opzicht toch wat minder strijdbaar was. Zijn opvattingen waren evenwel niet minder zuiver. Enkele keren heeft hij in ons tijdschrift gepubliceerd.^{1,2,3} Zijn pijlen richtte hij – hij was en

bleef ook chemicus – op de homeopathie en de gevaren van kruiden.

Met het overlijden van Piet van Zwieten is ons een markante, enigszins klassieke hoogleraar ontvallen. Hij genoot van zijn ambt en vooral van het aanzien van dat ambt. Altijd ‘in het pak’, stond hij erop met ‘professor’ te worden aangesproken. In een ‘In memoriam’ van de Ned. Ver. voor Farmacologie stond dat hij voor de wetenschap leefde; er mag aan toegevoegd worden dat hij leefde voor opleidingen in de wetenschap, een professor van een wat oude stempel. ●

H. Timmerman

Literatuur

- 1 *NTtdK* 3, 2008:22-26
- 2 *NTtdK* 3, 2010:28-30
(samen met C.W.M. Kieft)
- 3 *NTtdK* 1, 2013: 36-39
(samen met C.W.M. Kieft)

De kruidenelixers van Jan Smit uit Veendam

Marie Prins

In een berichtje van *RTV Noord* van 16 november 2009 werd een elixer, ontsproten aan het brein van Jan Smit uit Veendam, kort besproken. Het goedje zou maar liefst 120 kruiden bevatten. Dat leek me toen al sterk en dat lijkt het me nog steeds.

Op Google stuit ik niet alleen op de website van Jan Smit maar ook op een website uit Zeewolde. Via beide sites worden dezelfde drie elixers te koop aangeboden, namelijk:

- Duo Kruiden Elixer Basic met 66 kruiden (<http://www.duokruidenelixer.nl/index.php/kruiden-kopen/duo-kruiden-elixer/jan-smit-uit-veendam#!/~/product/category=4635821&id=19756908>);
- Duo Kruiden Elixer S.P.G met 70 kruiden (<http://www.duokruidenelixer.nl/index.php/kruiden-kopen/kruiden-kopen#!/~/product/category=4635821&id=19756912>) en
- Duo Kruiden Elixer Femina met 74 kruiden (<http://www.duokruidenelixer.nl/index.php/kruiden-kopen/kruiden-kopen/kruiden-kopen#!/~/product/id=19756913>).

Alle drie bevatten onder andere Zweedse kruiden, aangevuld met het kruid theriak dat overigens tot de basiscomponenten van die Zweedse kruiden behoort.

Van elixers die uit zoveel verschillende kruiden zijn samengesteld en in flesjes van een halve liter worden geleverd mag je gevoeglijk aannemen dat het effect van elk kruid apart op iemands gezondheid te verwaarlozen is, als er

van ieder kruid een even grote of kleine hoeveelheid gebruikt wordt. De hoeveelheden per kruid worden echter niet aangegeven.

DE DRIE ELIXERS

De kruiden van de drie elixers zijn grotendeels dezelfde, te weten: brandnetel, goudsbloem, duizendblad, kalmoes, kamille, maretak en vrouwenmantel. Aan Elixer Femina zijn nog de paardenstaart en de roos toegevoegd. Dat laatste is vreemd, want rozen (meervoud) zitten er al in. 'Roos' is een geslachtsnaam en geen soortnaam. Er zijn twaalf wilde rozensoorten.¹ Kruidengebruikers schijnen een sterke voorkeur hebben voor de wilde soorten. Het is alleen niet erg waarschijnlijk dat er twaalf soorten in Elixer Femina zitten. Wat met het gebruik van 'roos' en 'rozen' bedoeld wordt, is dan ook onduidelijk, zoals we verderop nogmaals zullen zien.

Voor alle drie elixers worden verschillende claims vermeld, zoals 'Voor gezonde luchtwegen' bij Elixer Basic tot en met 'Voor goede vochthuishouding' voor Elixer Femina. Naar bewijzen hiervoor wordt niet verwezen. Kruiden die de claims ieder afzonderlijk kunnen ondersteunen, zouden aanwezig kunnen zijn, maar dat is geen bewijs voor de stelling dat ze

ook werkzaam blijven in de mengsels. Kruiden beïnvloeden elkaar vaak, soms positief, soms negatief. Bovendien ga je er vanuit dat bij het gebruik van meer dan 66 kruiden de hoeveelheid per kruid zo klein is dat bij veel van de kruiden, waarschijnlijk zelfs bij de meeste, enig effect niet te verwachten is. Een voorbeeld: wilgenschors waaruit een voorloper van aspirine gewonnen wordt (hier wordt met opzet de tegenwoordige tijd gebruikt, omdat aspirine niet te lang geleden nog bij de drogist verkrijgbaar was). Van de wilgensoort die het meeste oplevert is minstens 100 gram schors nodig om één aspirientje te maken. Zoveel wilgenschors zal één flesje elixer echt niet bevatten. Er moet toch genoeg ruimte zijn voor de rest? Dat moeten de onderzoekers na al die jaren toch wel gemerkt hebben? Dat bij de samenstelling van de elixers de *Natural Medicines Comprehensive Database* (NMCD) (<http://naturaldatabase.therapeuticresearch.com/home.aspx?cs=&s=ND>) geraadpleegd is, lijkt niet erg waarschijnlijk.

De NMCD kan gehanteerd worden om na te gaan welke bijverschijnselen zich kunnen voordoen bij het gebruik van sommige kruiden en welke medicijnen en kruiden niet in combinatie gebruikt mogen worden. Met die kennis hoor je bij het samenstellen van een elixer rekening te houden.

Wat de andere twee mengsels, Venetiaanse theriak en Zweedse kruiden die onderdelen van deze elixers zijn, bevatten, blijft geheim. Het is de vraag of dit wettelijk geoorloofd is. De Zweedse kruiden worden hier 'schweden' genoemd, waarschijnlijk omdat het mengsel in Oostenrijk besteld is in plaats van in Zweden. Er bestaat evenwel een flink aantal verschillende recepten van zowel de Venetiaanse theriak als van de Zweedse kruiden. De oudste recepten voor theriak zijn ongeveer 4000

jaar oud; de naam is iets nieuwer. De recepten zijn vele malen veranderd. Theriak is in Duitsland niet toegelaten als geneesmiddel, (<http://de.wikipedia.org/wiki/Theriak>) omdat het niet werkzaam is. Het recept van de echte Zweedse kruiden is ongeveer 400 jaar oud. De oude samenstelling is: saffraan, zittverrot (*Curcuma zedoria*, maagwortel), lärkträdschamp (champ betekent paddenstoel, lärkträd is de Europese lork, *Larix decidua* Mill. uit N. en M. Europa) kinesisk rabarber (Chinese rabarber), baggsöta (*Gentiana purpurea*, paarse gentiaan), myrra, leveraloë (aloësap met een leverachtige kleur) och Theriak, allt löst en alkohol. Het Oostenrijkse recept voor Zweedse kruiden van Maria Treben (1907-1991), een Hongaars-Oostenrijkse melange van Mellie Uyldert en Klazien uit Zalk die enige faam verwierf met haar magnum opus *Gezondheid uit de apotheek van God*, dat waarschijnlijk voor het elixer is gebruikt, is uitgebreider. Dit komt door toevoegingen als aloë, mirre, saffraan, sennablaadjes, kamfer, rabarberwortel, kurkuma, manna, Venetiaanse theriak, zilverdistelwortel en engelwortel. Mirre en zilverdistelwortel ieder vijf gram, saffraan 0.2 gram en de rest ieder tien gram. De rabarberwortel zal waarschijnlijk wel Chinees zijn. Welke hoeveelheden theriak en Zweedse kruiden in een flesje Elixer zitten wordt niet vermeld.

HET EFFECT VAN SOMMIGE KRUIDEN

Sint-janskruid (*Hypericum perforatum*)

Het gebruik van sint-janskruid in het elixer kan tot (levens)gevaarlijke bijverschijnselen leiden, iets waarvoor de consument gewaarschuwd moet worden. In <http://naturaldatabase.therapeuticresearch.com/nd/Search.aspx?cs=&s=N>

D&pt=100&id=329&fs=ND&searchid=47901751 worden maar liefst *vijf* pagina's gebruikt om aan te geven welke medicijnen niet samen met sint-janskruid gebruikt mogen worden. Ook in <http://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-janskruid> wordt hiertegen gewaarschuwd. In Frankrijk schijnt de openbare verkoop van sint-janskruid daarom tegenwoordig zelfs verboden te zijn en in verscheidene andere landen wordt er simpelweg tegen het gebruik ervan gewaarschuwd. Het sint-janskruid hoort, tenzij in een te verwaarlozen kleine hoeveelheid, in geen enkel elixer thuis.

Canadese geelwortel **(*Hydrastis canadensis*)**

De geelwortel wordt door Jan Smit de Canadese kurkuma genoemd. Kurkuma's (*Curcuma longa*, *Curcuma zedoaria*) zijn evenwel Aziatische tropische planten die beslist niet in Canada willen groeien (tenzij in een flink hete kas). Een deel van de kaart van Canada steekt boven de Noordpoolcirkel uit! Belangrijker is dat de Canadese geelwortel heel andere eigenschappen heeft dan de kurkumas. De Canadese geelwortel blijkt bovendien onveilig te zijn voor zwangere vrouwen en voor pasgeboren baby's die borstvoeding krijgen. Dit wordt wel vermeld. Omdat echter een vrouw niet precies kan weten op welk tijdstip zij in verwachting geraakt is, kan ze beter geen geelwortel gebruiken. Een dergelijk kruid hoort absoluut niet thuis in een elixer voor vrouwen.

Zedoary **(*Curcuma zedoaria*)**

Het gebruik van Zedoary kent gelijksoortige effecten als het gebruik van de geelwortel. Het gevolg kan een miskraam zijn (zie <http://naturaldatabase.therapeuticresearch.com/nd/Search.aspx?cs=&s=ND&pt=100&id=337&ds=&name=ZEDOARY&searchid=47920800> en F. Brinkers Herb Contraindications and Drug Interactions. 2nd ed. Sandy, OR: Eclectic Medical Publications, 1998).

Zedoary is wel degelijk een kurkumasoort, zoals de wetenschappelijke naam al zegt. Het hoort niet thuis in dit elixer voor vrouwen.

Mirre

Gebruikt worden meestal de soorten *Commiphora momol*, *C. myrrha* en *C. abyssina*. Het

gebruik van mirre kan gevaarlijk zijn tijdens de zwangerschap (zie <http://naturaldatabase.therapeuticresearch.com/nd/Search.aspx?cs=&s=ND&pt=100&id=570&ds=&name=MYRRH&searchid=48056132> <http://nl.wikipedia.org/wiki/Mirre>).

WELKE SOORT UIT EEN BEPAALD PLANTENGESLACHT?

Van verreweg de meeste kruiden van Jan Smit worden alleen de namen van de geslachten gegeven maar niet die van de soort. Laten we eens kijken naar de nachtschadefamilie (*Solanaceae*) (die door Jan Smit overigens niet gebruikt wordt) en daarvan het geslacht nachtschade (*Solanum*). Daar kom je de aardappel (*S. tuberosum*) tegen, de tomaat (*S. lycopersicum*) maar ook de zwarte nachtschade (*S. nigrum*). De aardappel heeft eetbare knollen, de tomaat eetbare vruchten, maar de zwarte nachtschade is giftig. Zo erg veel lijken deze drie planten gelukkig niet op elkaar, maar vaak genoeg lijken de planten van één geslacht wel op elkaar. Ik noem bijvoorbeeld het geslacht ereprijs (*Veronica*), een geslacht met alleen in Nederland al 23 wilde soorten. Welke moet Jan Smit kiezen voor zijn elixers? De keuze hoort te zijn (of hij dat ook gedaan heeft, is niet bekend) de mannetjesereprijs (*Veronica officinalis*), vanwege die *officinalis*, hoewel deze plant echt niet zo veel verschilt van die andere soorten. Je hebt beslist een degelijke flora¹ nodig om de details te bekijken. Zelfs dan blijft het soms nog steeds zo, evenals bij andere plantensoorten, dat de juiste keuze maken erg lastig is. In feite weten kopers gewoon niet wat ze gekocht hebben.

DE KEURINGSRAAD

De Reclame Code Commissie (RCC) heeft advies gevraagd aan de Keuringsraad Aanprijzing Gezondheidsproducten (KAG), Postbus 9087, 1006 AB Amsterdam. Dit advies is op 3 september 2014 per brief gegeven. In de regel bestaat een advies uit de mededeling dat een reclame-uiting niet van een toelatingsnummer voorzien kan worden wanneer er sprake is van medische claims. Dikwijls gaat het daarbij om enkele zinnen die tamelijk gemakkelijk gecorrigeerd kunnen worden. Dit keer echter heeft de KAG maar liefst een halve A4-pagina nodig om

uit te leggen wat er gedaan moet worden om de reclame aan te passen aan de in de Verordening 1924/2006 gestelde eisen.

CONCLUSIE

Om tot een redelijke conclusie te kunnen komen, moeten er eigenlijk nog veel meer bestanddelen van de elixers besproken worden, waaronder het aantal laxeermiddelen dat gebruikt wordt. In dit soort producten zitten vaak vele laxatieven, die de gebruiker de indruk geven dat het geheel inderdaad laxerend werkt. Dit is evenwel zelden of nooit het geval. De Zweedse kruiden bevatten vier laxeermiddelen. Wat de overige bestanddelen van de elixers betreft, het vergt erg veel tijd om de hele lijst van 74 actieve stoffen plus de Zweedse kruiden te controleren. Theriak nader bekijken hoeft niet

meer, want dat is in Duitsland al gedaan. Zeker is in elk geval dat er veel te weinig aandacht besteed is aan eventuele bijverschijnselen die kruiden kunnen hebben en aan de interactie van de kruiden met elkaar.

Eén ding is duidelijk: van deze elixers zijn te weinig gegevens beschikbaar om na te kunnen gaan of alle kruiden die ze bevatten ook maar iets zinnigs kunnen bewerkstelligen en geen nadelige werking hebben op de gezondheid van wie ze koopt. ●

Noot

1 R.v.d.Meijden: *Heukel's Flora van Nederland* Wolters-Noordhof bv Groningen/Houten, 3e druk, 2005 ISBN 978 90 01 58344 6 w

Van de redactie

Zeer geachte leden, abonnees, donoren en andersoortige lezers,

Het verenigingsorgaan van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, nu *Nederlandse Tijdschrift tegen de Kwakzalverij* geheten, gaat straks zijn 126ste jaargang in, voorwaar een heugelijk feit.

Uit de reacties die wij telkens van u mogen ontvangen na verschijnen van het blad blijkt duidelijk dat u het periodiek daadwerkelijk leest, ja zelfs spelt, en u niet bezondigt aan zoals dat tegenwoordig heet: diagonaal lezen. Het zou ons veel deugd doen indien u uw

toekomstige reacties om zou willen zetten in een heus artikel over kwakzalverij in het algemeen en de strapatsen van kwakzalvers in het bijzonder opdat wij die proeve van uw kunnen het licht doen zien in het tijdschrift.

Schuif uw geplande bijdragen aan *Cell*, *Nature*, *NTvG*, *JAMA*, *BMJ*, *The Lancet*, *Mind*, *NJB*, *Proceedings of the Aristotelian Society*, *T'oung Pao* of *HealthWatch* op de lange baan en zet u aan het schrijven van een artikel voor het *NTtdK*. We zien er reikhalzend naar uit. ●

VolZicht, moeiteloos kijken zonder bril of lenzen

Frank Gerritse

Geregeld kom ik in de krochten van het internet dingen tegen waar ik kostelijk om kan lachen. Steeds vaker blijkt er echter helemaal gaan sprake te zijn van een grap. Zo ook in het geval van VolZicht.nl.¹, de website en het bedrijf van voormalig brildraagster en eveneens voormalig psychiatrisch verpleegkundige Karin Hogenboom (BIG-geregistreerd)². Hogenboom heeft naar eigen zeggen bijna dertig jaar met visuscorrectie³ rondgelopen toen zij plotsklaps het licht zag en genoeg had van haar bril. Vanaf dat moment kreeg zij inzicht in 'de relatie tussen ogen en het lichaam, ogen en de geest en ogen en de ziel' en is zij begonnen met haar bedrijf.

Karin beweert op haar website, een overigens onoorloglijk labyrint vol pseudowetenschappelijke teksten, dat brillen en contactlenzen volkomen overbodig en zelfs slecht voor het zicht zijn en dat alle visusproblemen terug te voeren zijn op met name problemen van en met de oogspieren, 'spanning in het oog', slechte 'aarding'⁴ en andere uiterst twijfelachtige relaties en oorzaken als verkeerd voedsel.

Opvallend is dat zij bij het doen van haar beweringen totaal niet gehinderd wordt door enige kennis van de anatomie en de werking van het oog. Zo heeft zij klaarblijkelijk nog nooit

gehoord van de natuurkundige wetmatigheden van lenzen of van het corpus ciliare, want op haar website legt zij uit dat het oog accommodeert door met de vier rechte en twee schuine oogspieren de vorm en lengte van de oogbol te veranderen.⁵ Bijziendheid is louter het gevolg van een fysiek te lang uitgetrokken oogbol door stress en chronische oogspierspanning, bij verziendheid is de oogbol door chronische stress van de oogspieren te kort.

Maar geen nood! Hogenboom biedt met haar bedrijf VolZicht peperdure cursussen, boeken en ander materiaal aan⁶ waarin zij belooft door middel van aarding en spieroefeningen de bril c.q. contactlenzen overbodig te kunnen maken. Dat Hogenboom met haar website en bedrijf handig inspeelt op de ijdelheid van mensen die liever door het leven zouden gaan zonder bril of contactlenzen is tot daaraan toe, maar Hogenboom meent zich ook laatdunkend uit te moeten laten over de reguliere oogheelkundige behandelingen, die zij 'onnodige kunstgrepen' noemt. Bijna prozaïsch, maar behoorlijk duidelijk schrijft Hogenboom hoe ze denkt over de reguliere geneeskunde 'door te blijven wandelen op de platgetreden paden zal de conditie van je ogen waarschijnlijk verder verslechteren.'⁷

Als klap op de vuurpijl heeft de gewezen ver-

pleegkundige als onderdeel van haar verdienmodel haar website dusdanig laten optimaliseren voor zoekmachines dat menig patiënt die zijn ziektebeeld intypt op Google, ziet verschijnen.⁸ Een website waarop zij, evenals op de sociale media⁹ meldt dat ze met haar methodes, hier en daar aangevuld met de achterhaalde theorieën van William Horatio Bates¹⁰ (die zelf overigens ook geen flauw benul van de werking van het oog bezat), ook de waarheid en genezing in pacht te hebben voor serieuze, veelal progressieve, oogafwijkingen als keratoconus, glaucoom, staar (veroorzaakt schijnt te worden door koolhydraten)¹¹ en ablatio retinae. Al met al uiterst dubieuze medische claims. Karin Hogenboom en haar VolZicht.nl zijn mij daarom een doorn in het oog. ●

Literatuur

- 1 www.volzicht.nl, meest recent geraadpleegd op 04-09-2014.
- 2 <https://www.bigregister.nl/>, meest recent geraadpleegd op 04-09-2014.
- 3 Overigens vermeldt zij nergens verdere details van de afwijking waarvoor zij de correctie droeg...
- 4 Onder 'aarding' verstaat Hogenboom het 'met de blote voeten op de grond staan'.
- 5 <http://youtu.be/jxzIOn2ex-0>, door Hogenboom vervaardigd promotiefilmpje over de werking van het oog, meest recent geraadpleegd op 04-09-2014.
- 6 <http://volzicht.nl/produkten-2/>, meest recent geraadpleegd op 04-09-2014.
- 7 <http://volzicht.nl/oogklachten/glaucoom/glaucoom-2/>, meest recent geraadpleegd op 04-09-2014.
- 8 <https://www.google.nl/search?q=keratoconus>, derde hit op eerste pagina, meest recent geraadpleegd op 04-09-2014.
- 9 <https://twitter.com/VolZicht/status/453423879860793344>, meest recent geraadpleegd op 04-09-2014.
- 10 http://www.kwakzalverij.nl/898/Encyclopedie_Bates_William_Horatio_1860_1931_, meest recent geraadpleegd op 04-09-2014.
- 11 <http://volzicht.nl/koolhydraten-oorzaak-van-staar/>, meest recent geraadpleegd op 04-09-2014, waar een niet verder benoemde Chinese studie van ene 'Chiu' wordt aangehaald.

F. L. Gerritse is arts en biomedicus en daarnaast bedenker, maker en beheerder van de literaire website 120w.nl (circa 25.000 bezoekers per maand) waar (amateur)schrijvers proza, columns en poëzie van exact 120 woorden kunnen

INHOUD

Jaarvergadering 2014	1
Jaarrede 2014	5
Laudatio Gebroeders Bruinsma Erepennenning 2014	9
Juryrapport Meester Kackadorisprijs 2014	13
Complement ZonMw	16
Reacties op Meester Kackadorisprijs 2014	17
Symposiumverslag	19
Ad hominem	26
Lopende zaken	29
Kwakzalvende artsen buitengewoon succesvol op juridisch front	32
De kruidenelixers van Jan Smit uit Veendam	35
In memoriam prof. dr. P.A. van Zwieten	34
Van de redactie	38
VolZicht, moeiteloos kijken zonder bril of lenzen	39